

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

Michaela Vondráková

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Zkušenosti studentů vysokých škol s životem v rozvedené rodině

Michaela Vondráková

2021

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Michaela Vondráková**
Osobní číslo: **Z18395**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně-sociální pracovník**
Téma práce: **Zkušenosti studentů vysokých škol s životem v rozvedené rodině**
Zadávající katedra: **Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace průzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.
2. HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.
3. HOLÁ, L. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4.
4. MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.
5. MATOUŠEK, O. a H. PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Karolína Rumlová, MBA**
Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2021**

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D. v.r.
děkanka

L.S.

Mgr. Helena Poláčková v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. března 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji:

Práci s názvem Zkušenosti studentů vysokých škol s životem v rozvedené rodině jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25. 4. 2021

Michaela Vondráková v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Především bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce paní PhDr. Karolině Rumlové, MBA za její pomoc při mé tvorbě. Vždy, když bylo třeba, tak mi byla velice nápomocná. Také bych chtěla poděkovat všem studentům, kteří se podíleli na vypracování výzkumné části, především děkuji za jejich důvěru a otevřenost. V neposlední řadě děkuji své rodině, která mě podporovala v průběhu celého studia, a díky které jsem dosáhla svého vysněného cíle.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá zkušeností studentů vysokých škol s životem v rozvedené rodině. Cílem práce je poukázat na způsoby, jimiž rozvod ovlivnil životy respondentů. Teoretická část definuje pojem „manželství“ a popisuje jak jeho vznik, tak také zánik, tedy rozvod. Práce se dále soustředí na hlavní příčiny rozvodu a také na poradenství, které je před, během, a po rozvodu poskytováno jeho aktérům. Praktická část práce se pak na základě dotazníkového šetření zabývá reakcemi dětí na spory mezi rodiči, a také problematikou komunikačních stylů, které jsou před a během rozvodu používány pro komunikaci s dětmi. Samotný závěr práce se pak soustřeďuje na formy péče o děti po rozvodu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Druhy poradenství, manželství, příčiny rozpadu manželství, reakce na spory, rozvod.

TITLE

Experiences of university students with life in a divorced family.

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with the experiences of university students with lives in divorced families. The aim of the thesis is to point out the ways in which the lives of the respondents were affected by the divorces. The theoretical part of the thesis defines the term “marriage” and describes both its formation and termination, i.e., divorce. The thesis further focuses on the main causes of divorce and on the consultation that is before, throughout, and after the divorce available to the persons involved in the process. The practical part is based on the questionnaire survey and focuses on the problematics of communication styles which are used in communication with children before and during the divorce. Finally, the thesis addresses the forms of post-divorce childcare.

KEYWORDS

Causes of marriage breakdown, divorce, marriage, reaction to disputes, types of counseling.

OBSAH

Úvod.....	11
1 Cíl práce.....	12
1.1 Podkapitola cíle práce	12
1.2 Podkapitola cíle práce	12
2 Teoretická část	13
2.1 Manželství	13
2.1.1 Vznik manželství	13
2.1.2 Zánik manželství.....	14
2.2 Poradenství před rozvodem.....	14
2.2.1 Rodinná mediace.....	15
2.3 Komunikace s dítětem před rozvodem.....	16
2.4 Rozvod manželství	17
2.4.1 Podmínky pro rozvod.....	17
2.4.2 Rodina v rozvodu.....	18
2.4.3 Nejčastější důvody rozvodu v České republice	19
2.5 Poradenství během rozvodu	19
2.5.1 Krizová intervence	19
2.6 Reakce dítěte na spor mezi rodiči a jejich řešení	20
2.6.1 Lež	20
2.6.2 Drobné krádeže	21
2.6.3 Noční děsy	21
2.6.4 Lhostejnost.....	22
2.6.5 Útěk z domova.....	22
2.6.6 Dítě se cítí vinno	23
2.6.7 Zamlklost	23
2.6.8 Speciální projevy dítěte, které jsou spojeny také se somatickými prvky	23

2.6.9	Koktání.....	24
2.6.10	Pomočování	24
2.6.11	Zhoršení školního prospěchu a vztahů mezi kamarády, spolužáky ve škole.....	24
2.6.12	Zvýšená rozmazlenost.....	25
2.6.13	Neposlušnost, používání sprostých slov	25
2.6.14	Útěk k partě nebo lásce	26
2.6.15	Zvýšená ukázněnost.....	26
2.6.16	Nechutenství	26
2.6.17	Popření.....	27
2.6.18	Koalice dítěte s rodičem proti druhému rodiči	27
2.6.19	Zvýšená agresivita	27
2.6.20	Řešení problémů přes dítě.....	27
2.6.21	Separáčnický úzkost	28
2.7	Poradenství po rozvodu.....	28
2.7.1	Spolupráce s Orgánem sociálně právní ochrany dětí.....	28
2.7.2	Případová konference	28
2.8	Formy péče o děti po rozvodu.....	30
3	Praktická část	32
3.1	Předpoklady výzkumu.....	32
3.2	Zkoumaný vzorek.....	32
3.3	Metodologie výzkumu	32
3.3.1	Metoda sběru dat.....	32
3.3.2	Metody výzkumu	32
3.4	Prezentace výsledků dotazníkového šetření.....	33
4	Diskuze	49
5	Závěr	55
6	Použitá literatura	56

7 Přílohy.....	57
----------------	----

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Pohlaví.....	33
Obrázek 2: Věk studentů v době rozvodu rodičů	34
Obrázek 3: Příčiny rozvodů v rodině studentů	36
Obrázek 4: Průběh rozvodu	37
Obrázek 5: Vina rodičů.....	38
Obrázek 6: Konzultace situace	39
Obrázek 7: Komunikace týkající se rozvodu rodičů.....	40
Obrázek 8: Porozvodová péče	41
Obrázek 9: Služby a druhy pomoci.....	44
Obrázek 10: Nejčastější příčina rozpadu manželství	45
Obrázek 11: Reakce na spory mezi rodiči	48
Tabulka 1: Obviněný rodič	38
Tabulka 2: Kontakt s rodiči	41

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Č	Číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
OZ	Občanský zákoník
PK	Případová konference
VŠ	Vysoká škola

ÚVOD

Jak už je zřejmé z názvu této bakalářské práce, tak hlavní myšlenka pojednává o zkušenostech studentů VŠ s životem v rozvedené rodině. Hlavním cílem práce je upozornit na problematiku rozvodu, který se odráží v prožívání studentů a ovlivňuje tak jejich životy, a to buď negativně, či pozitivně. Také se snaží upozornit na hlavní příčiny rozpadu manželství. To znamená, že zde můžete nalézt některé odpovědi na otázky týkající se rozvodu, dále pak jeho definici a podmínky rozvodu. Také je zde nastíněno, jak vypadá rodina v rozvodu. Rovněž jsou zde vypsány jeho nejčastější příčiny. S rozvodem je úzce spjaté i manželství, u kterého nelze opomenout, jak vzniká a naopak zaniká.

Dále se tato práce soustředí na reakci dítěte na spory mezi rodiči a udává příklady jeho zhoršeného chování. S tím se pojí i komunikační styly s dítětem před a během rozvodu, které mohou pomoci k lepšímu pochopení a prožívání nelehké situace, ve které se dítě vlivem rozvodu rodičů ocitlo. Zároveň může předcházet negativnímu chování, které se neobejde bez pomoci odborníku.

Tato práce s sebou přináší druhy poradenství, jako je například rodinná mediace, která může docílit "hladkého" průběhu rozvodu. Další možnosti poradenství jsou případová konference a krizová intervence. Je namístě vyzdvihnout práci sociálního pracovníka, konkrétně role a možnosti pracovníka OSPOD, který je nezbytnou součástí celého procesu. Cílem je poukázat na dostupné služby a pomoci rodině v rozvodovém řízení. Jako budoucí zdravotně sociální pracovník si uvědomuji, jak je důležité tyto služby znát a nejen v rámci mého tématu.

Díky průzkumu je zde uvedeno, co považují respondenti za nejčastější příčiny rozvodu. Také je v této práci dokázáno, že polovina z respondentů nezná možnosti poradenství. Hlavním přínosem je ale fakt, že spousta dotázaných si myslí, že je rozvod rodičů ovlivnil a spíše ubral na kvalitě jejich života.

Téma bakalářské práce je nadčasové, jelikož problematika rozvodu a s ním spojené trable, jsou stále aktuální. Tato závěrečná práce může sloužit jako náhled možností pro práci sociálních pracovníků v oblasti rodiny. Zároveň také pro osoby v rozvodovém řízení či nešťastným rodičům s dítětem prožívajícím negativní reakce na spory mezi rodiči.

1 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem práce je upozornit na problematiku rozvodu, který se odráží v prožívání vysokoškolských studentů a ovlivňuje tak jejich život. Praktická část je zaměřena na studenty VŠ, kteří pocítili, jaké to je být součástí soudních sporů týkající se zániku manželství jejich rodičů a zjišťuje, zda to pro ně mělo nějaké dopady.

1.1 Podkapitola cíle práce

Dále se zaměřuje na subjektivní stránku studentů. Zjišťuje jejich negativní, a naopak pozitivní dopady týkající se rozvodu rodičů.

1.2 Podkapitola cíle práce

V neposlední řadě pojednává o tom, co si studenti myslí, že je hlavní příčina rozpadu manželství.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Do této práce vcházím s předpokladem, i na základě vlastní zkušenosti, že rozvod má v drtivé většině případů neblahý dopad na život dětí a studentů. V této části se soustředím na manželství, jeho vznik a zánik, tedy rozvod. Hlavním cílem teoretické části je upozornit na příčiny rozvodu a také na poradenství, které je před, během, a po rozvodu poskytováno jeho aktérům, tak, aby se co nejméně dotýkalo dítěte nebo zmírnilo negativní vliv působící na jeho vliv. Zároveň se soustředím na komunikaci s dítětem, která může předejít reakcím na spory mezi rodiči.

2.1 Manželství

Manželství je svazek mezi mužem a ženou jehož hlavním účelem je založení rodiny, vzájemná pomoc a podpora a samozřejmě řádná výchova dětí. (Zákony pro lidi, 2021)

2.1.1 Vznik manželství

Paragraf 656 Občanského zákoníku tvrdí, že manželství vzniká pouze úplným souhlasem muže a ženy, kteří svobodně chtějí vstoupit do společného manželství. Sňateční obřad je veřejná událost, přičemž se musí provádět v přítomnosti dvou svědků.

§ 657 vytyčuje rozdíl mezi církevním a občanským zákonem. Pokud snoubenci projeví vůli, že spolu chtějí vstoupit do manželství, osobně před orgánem veřejné moci, tedy v přítomnosti matrikáře, tak se jedná o občanský sňatek. Pokud ale projeví vůli vstoupit do manželství před orgánem církve, tak se jedná o sňatek církevní.

„§ 658 (1) Jedná-li se o občanský sňatek, jiný právní předpis stanoví, kdo je orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad.

(2) Jedná-li se o církevní sňatek, je orgánem oprávněné církve osoba pověřená oprávněnou církví.“

§ 659 stručně líčí, jak se manželství uzavírá. Osoba jednající za orgán veřejné moci, nebo osoba jednající za orgán církve, tedy oddávající, položí snoubencům otázku, která očekává kladnou odpověď obou snoubenců. Po souhlasné odpovědi na otázku, zda spolu chtějí vstoupit do manželství, a podpisu příslušných dokumentů, se ze snoubenců stávají manželé.

Podle § 664 musí snoubenci požádat orgán veřejné moci ve správním obvodu, kde má být manželství uzavřeno, o provedení sňatečního obřadu. Zde také musí podat doklady, které osvědčují jejich totožnost a způsobilost, to je nezbytné k tomu, aby mohlo dojít k uzavření manželství. Předložení těchto dokladů může být orgánem veřejné moci prominuto, ale to jen pod podmínkou, že je jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou.

Další podmínka pro uzavření manželství je dle § 665 uvedení toho, že jim nejsou známy žádné překážky, které by mohly bránit v uzavření manželství. Dále musí potvrdit, že vzájemně znají svůj zdravotní stav, a že zvážili budoucí uspořádání majetku, bydlení a hmotného zajištění. Vše musí udat ještě před projevem vůle, tedy během sňatečného obřadu.

§ 666 uvádí, aby došlo k uzavření církevního sňatku je zapotřebí, aby snoubenci předložili oddávajícímu osvědčení vydané matričním úřadem. Osvědčení musí být vydané ve správním obvodu, kde se má manželství uzavřít, taktéž musí obsahovat potvrzení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky, které stanovil zákon. Potvrzení platí pouze šest měsíců od jeho vydání. Pokud byl církevní sňatek uzavřen, je důležité, aby oddávající doručil protokol o uzavření manželství na příslušný matriční úřad. To je povinen splnit do tří pracovních dnů od uzavření manželství. (Zákony pro lidi, 2021)

K uzavření manželství může dojít i za mimořádných podmínek, které jsou uvedeny v OZ. Já se domnívám, že pro tuto bakalářskou práci stačí vymezit pouze základní popis uzavírání manželství.

2.1.2 Zánik manželství

Manželství může zaniknout pouze dvěma způsoby. Prvním způsobem je rozvod, kterému se budu věnovat podrobněji níže v teoretické části. Druhý způsob zániku manželství je prohlášení za mrtvého jednoho z manželů. „*Smrt je považována za přirozený způsob zániku manželství, proto jej Nový občanský zákoník již výslovně nestanoví.*“ (Nový občanský zákoník, 2015)

2.2 Poradenství před rozvodem

Pomoc ve fázi před rozvodem vyhledávají hlavně ti lidé, kteří si rozvod přejí méně než jejich partner, přičemž přimět nezávislejšího z partnerů může být velice obtížné. Klient, který vyhledává pomoc, se svým způsobem snaží navázat spojení s kýmkoliv, kdo by mohl být využitelný. Proto se nejčastěji upíná na pomoc rodiny. Pomáhající pracovník také může být častým pomocníkem, protože má nezměrné množství zkušeností. Zásadní ale je, aby byl postoj pracovníků k oběma klientům neutrální. Jako první druh poradenství, který můžeme radit mezi poradenství před rozvodem, ale jeho moc sahá až do fáze porozvodové, je rodinná mediace. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

2.2.1 Rodinná mediace

Předtím, než se dostaneme k samotné rodinné mediaci, si vysvětlíme, co je mediace jako taková, a jaké jsou její principy a cíle. Duffy, Grosch a Olczak v knize paní Holé (2011, s. 50) tvrdí, že: „*Mediace je zásah do konfliktu třetí, neutrální stranou, která pomáhá konfliktním stranám ve vedení nebo řešení jejich sporů*“. *Zásahem do konfliktu je míněn zásah do konfliktního vztahu, procesu jeho řešení, nikoli zásah do věcné podstaty konfliktu.*“

Základními principy mediace jsou především dobrovolnost, důvěrnost a důvěra, přičemž důvěrnost je charakteristika procesu a důvěra je charakteristikou vztahu. Dalšími principy jsou změna ze soupeření na spolupráci, orientace na budoucnost, pochopení odlišností, alternativy, tedy hledání nových možností. Princip nestrannosti mediátora, svoboda rozhodování a jiné.

Cílem mediace je předem vyslovená zakázka klientů, která je zaměřena na řešení konfliktů. Dynamická povaha je pro tento druh poradenství velice typická, proto se může v průběhu sezení měnit s tím, jak klient v průběhu přehodnocuje své potřeby a zájmy.

V souhrnu bývá za cíl mediace nejčastěji považováno zvládnutí konfliktní situace, pomoci pochopit klientům vlastní situaci a podstatu konfliktu a redukovat jej na úroveň, která je řešitelná. Také poskytuje klientům model, který může vyřešit případné budoucí konflikty. Za hlavní cíl mediace je považována spokojenost všech zúčastněných. (Holá, 2011)

„Základní podstatou rodinné mediace v primární rodině je zjištění, že většina rozvádějících se partnerů má zachovanou schopnost a vůli zůstat kompetentními rodiči. Lze tak postupně oddělit konfliktní partnerskou rovinu od roviny rodičovské. Mediace v rodinných konfliktech je jednou z nejrozšířenějších oblastí využívání mediace. (Holá, Westphalová, Kováčová, Spáčil, 2014, s. 112)

Rodinná mediace je uspořádána jako krátkodobá intenzivní pomoc, která není limitována jen vlastním rozpadem rodiny. Rodinná mediace je zpravidla orientovaná na vyřešení konkrétního konfliktu a dosažení dohody přijatelné pro všechny účastníky. Výrazně se orientuje na budoucnost – na uspořádání poměrů, zlepšení vztahů a získání dovedností k řešení dalších problémů.“ (Holá, Westphalová, Kováčová, Spáčil, 2014, s. 113)

Cílem rodinné mediace je zlepšení rodinných vztahů prostřednictvím objasnění a odstranění problémů. Zcela zásadní je naučit členy rodiny o svých problémech mluvit, a také je naučit hledat společná řešení. Dalším cílem je ochrana rodiny před zdlouhavým soudním procesem,

který je pro všechny členy velice nepříjemný. K řešení těchto problémů rodině pomáhá kvalifikovaná osoba, takzvaný mediátor.

V oblasti rodinné mediace existuje metoda, která nese název Rozvodová mediace, což je metoda řešení konfliktů v rozvodovém řízení. Jelikož o rozvodu manželů rozhoduje soud, tak je zde kladen velký důraz na vyšší nároky na dodržování formálností (čímž se myslí kontext mediace). Rozvodová mediace lze uplatnit před, během i po rozvodu, přičemž řeší problémy, které s sebou rozvod nese. Tím můžeme rozumět například ochranu zájmů nezletilých dětí a majetkové i finanční otázky. Taktéž může být rozvodová mediace nápomocná v případech rozhodování soudu o výchově a výživě dětí a při rozpadu nebo rozchodu rodičů dítěte. (Holá, Westphalová, Kováčová, Spáčil, 2014)

2.3 Komunikace s dítětem před rozvodem

Podle Kateřiny Schmidové (2018) je pro mnoho rodičů rozvod velice choulostivé téma. Spousta rodičů se komunikaci s dítětem na toto téma vyhýbá, někteří ale jen nevědí, jak na to. Jelikož záleží na povahových rysech, vnímavosti a citlivosti dítěte, tak není stanovený žádný jednoduchý recept, jak dítěti sdělit, že se jeho rodiče budou rozvádět.

Dokonce i malé dítě vnímá, že se v rodině něco děje. Tím, že se mu nic nevysvětlí, nic nezískáme, spíše naopak. Kvůli nedostatečným informacím jsou velice zmatené, cítí nejistotu a velice strádají, proto je důležité s nimi o rozvodu mluvit a neoddalovat to příliš dlouho.

„V tuto chvíli je důležité si uvědomit, že ať řekneme cokoliv, neřekneme to dobře, jelikož jsme většinou poslové špatných zpráv. Zprávu o rozvodu můžeme dítěti podat různě. Mějme na paměti, že cokoliv dítěti sdělujeme, činíme kvůli němu, ne kvůli sobě. Je důležité být opatrní, abychom dítě nezatáhli do manipulativních „her“, které rodiče v době rozvodu někdy hrají. Dítěti nikdy nelžeme, což znamená, že mu říkáme celou a úplnou pravdu, a to i přestože rozvádějící se rodiče mohou mít každý svou „pravdu“.“ (Schmidová, 2018)

O tom, že se rodiče rozvádějí, by měl dítě informovat ten, kdo tuto skutečnost podá nejvhodnějším způsobem, přičemž nemusí jít zrovna o iniciátora rozvodu. Schmidová (2018) uvádí, že některé zahraniční zdroje se shodují o tom, že by tuto informaci měli podat oba rodiče. To je pravděpodobně nejlepší řešení, které je na místě jen tehdy, když jsou rodiče schopni se domluvit a vše dítěti vysvětlit bez hádek.

Další skutečností a důležitým faktorem je, že by se dítě mělo o nastávajících změnách dozvědět, co možná nejdřív. Předejde se tak tomu, že by se dítě mohlo o rozvratu manželství

svých rodičů dozvědět pokoutně od různých osob v náznacích typu: „Ten tvůj tatínek se teda pořádně vybarvil!“ nebo „Ta tvoje maminka není tak “svatá“, jak se zdá.“ Zkrátka by měl být potomek se situací obeznámen v ten moment, kdy je jasné, že rozvod určitě proběhne. Místo sdělení by mělo být tam, kde se dítě cítí dobře a bezpečně, příkladem může být jeho vlastní pokoj.

Je potřeba mluvit klidně a způsobem, který v dítěti nevyvolá úzkost. Je také zapotřebí nelhat, pokud má tedy jeden z manželů mimomanželský styk, na který se dítě zeptá, tak tento fakt nepopírat. Sdělení by mělo být vyvážené, situace by se neměla moc zlehčovat, ale ani by se neměly vytvářet katastrofické scénáře. V takto náročných situacích rodiče pouštějí informace i mimoslovně, a to je důležité mít na paměti. Například říct dítěti, že je vše v pořádku, se slzami v očích, není nejvhodnější. Proto je nejlepší mluvit zcela otevřeně. Příkladem dobrého oznámení může být toto: „*Přestali jsme si rozumět, nechceme žít v hádkách a domluvili jsme, že tatínek u nás už nebude bydlet, samozřejmě, že tě má moc rád, proto jsme se domluvili na tom, že se spolu můžete vidět kdykoliv to bude možné*“ (Schmidová, 2018)

2.4 Rozvod manželství

„Manželství je komplex vazeb – jednak vazeb spojujících oba manželé, jednak vazeb spojujících je s jinými lidmi. Rozvod znamená radikální změnu. Všechna spojení, jež různé složky osobností muže a ženy mezi sebou navázaly, zanikají nebo jsou dlouhodobě poškozena. I mnohé vztahy s blízkými lidmi se rozvodem přeruší nebo poškodí. To je příčina silných a někdy dlouho trvajících reakcí i důvod masivních odvet za utrpěná příkoří.“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014, s. 157)

2.4.1 Podmínky pro rozvod

Podle paragrafu 755 OZ je rozvod manželů možný pouze, je-li jejich soužití hluboce a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat, že by mohlo být obnoveno. Byl-li by rozvod v rozporu i přes fakt, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno.

„1) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo

2) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádně

okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.“ (Zákony pro lidi, 2021)

Dále soud nemůže rozvést manžele, kteří mají nezletilé dítě, které není plně svéprávné. K rozvodu může dojít až po soudním rozhodnutí ve věci týkající se poměrů dítěte po rozvodu.

§ 756 Existenci rozvratu manželství a jeho příčiny zjišťuje soud, který taktéž rozhoduje o jejich rozvodu.

Podle § 756 dojde k rozvodu, když se k návrhu na rozvod manželství přidá i ten z manželů, který návrh k soudu nepodal. Pod podmínkou, že je záměr dosáhnout rozvodu pravdivý. Dále pak pouze pokud manželství, před zahájením soudního řízení, trvalo nejméně jeden rok a z toho spolu šest měsíců nežili. K rozvodu dále může dojít za předpokladu, že se rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, domluví na úpravě poměrů tohoto dítěte po dobu po rozvodu. Tato dohoda musí být schválena soudem. Než soud plně rozhodne, tak se manželé musí dohodnout na změnách a úpravě jejich majetkových poměrů a bydlení. Tato dohoda musí být v písemné formě s úředně ověřenými podpisy.

„§ 758 Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost, s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.“ (Zákony pro lidi, 2021)

2.4.2 Rodina v rozvodu

U rozvodu tradičního typu se ve většině případů rozebírají záležitosti týkající se výchovy a bydlení dětí, výživného a samozřejmě styku rodiče s dětmi. V tento moment se do spolupráce musí vložit sociální pracovník, protože v rozhodování o výchově dítěte nemůže nezletilého zastupovat ani jeden z rodičů. Mohlo by totiž dojít ke střetu jejich zájmů. Proto soud pověří jako kolizního opatrovníka orgán sociálně právní ochrany dětí.

V období, kdy probíhá soudní řízení, se utváří intenzivní reakce. Ten z manželů, který si rozvod přeje méně, má sklony k depresím a je často poměrně úzkostný. U muže v tomto postavení se může vyskytnout agresivita vůči ženě. I manžel, který dal popud k rozvodu, prožívá rozvod intenzivněji. V tomto momentu oba vyhledávají podporu mezi svými nejbližšími. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) Pokud ale ani nejbližší okolí nedokáže pomoci, tak by na řadu měla přijít odborná pomoc, kterou uvádím níže.

2.4.3 Nejčastější důvody rozvodu v České republice

Oldřich Matoušek a kol. (2015) ve své knize uvádí příčiny rozvodu v rovině osobního prožitku. Píše o tom, že rozvod manželů může být způsoben tím, že dosavadní partner přestal být přijatelný nebo se jiný partner jeví jako atraktivnější. Odchod od partnera také může být vnímán jako "menší zlo" než pokračování ve společném životě s ním. Konec vztahu může být způsoben užíváním alkoholu či pácháním násilných činů, a také přehnaně žárlivými scénami. Rozchod může být dále zapříčiněn ztrátou práce a s ním spojené nemožnosti vydělat dost peněz nebo také kvůli nemoci či pouhému znudění ve vztahu.

Matoušek a kol (2015, s. 21) tvrdí: „*Přestože jsou dnes rozvody časté a v některých případech i procedurálně jednoduché, jde v našem typu společnosti o jednu z nejnáročnějších životních situací.*“ Rozvod s sebou přináší spoustu negativních důsledků. Hlavní podpůrná vazba byla přerušena a bez ní se život může zdát prázdný. Člověk totiž potřebuje ke spokojenému životu svého blízkého a také skupinu širších sociálních sítí. Rozvodem se tyto vzájemné vztahy přetrhávají a musejí se přebudovat. Také ztrácí ekonomické jistoty, které jsou statisticky větší na straně žen. Musí také změnit způsob bydlení. Samozřejmě se tato životní zkušenost nepříznivě odráží ve vztahu rodičů s dětmi. Rozvod se dokonce považuje za náročnější situaci než úmrtí partnera, protože to pro mnoho lidí znamená zhroucení hlavního životního projektu. Partner po skončení vztahu ze života svého protějšku neodejde, hlavně pokud mají děti. Je vlastně živoucí důkaz osudového fiaska. (Matoušek a kol, 2015)

2.5 Poradenství během rozvodu

Jelikož jsou partneři během rozvodu a samozřejmě i krátce po něm emočně vypjatí, tak hledají pomoc. Jak už je výše zmíněné, nejčastěji jí hledají v rodině a u blízkých přátel. Pokud je ale situace stále vážná a pomoc ze strany blízkého okolí nijak nepomohla, mohou se obrátit na specialisty. V takovém případě je nejvhodnější strategií Krizová intervence. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

2.5.1 Krizová intervence

„Krizová intervence představuje časově omezený, ale intenzivní zásah v krizi. Kromě časového omezení je limitovaná také v dosahu. Cílem není vyřešit situaci jedince, ale stabilizovat ho, podpořit jeho kompetence krizi řešit a případně ho nasměrovat k dalším účinným zdrojům pomoci. Krizová intervence sama o sobě tedy krizi nevyřeší, ale může pozitivně ovlivnit její průběh a dopad. Jejím smyslem není například zlepšení mezilidských vztahů daného jedince, k tomu ovšem může následně dojít. Primárním posláním také není

modifikace chování jedince, pokud taková změna chování není přímo prostředkem ke zvládnutí, řešení krize. Možnosti krizové intervence se mohou jevit jako limitované, ale zaměření na aktuální problém je ve svém důsledku velmi efektivní. Je-li to nutné nebo vhodné, mohou na ní navazovat další formy pomoci (například poradenství nebo terapie), které mají širší dopad než samotná krizová intervence.“ (Špatenková, 2017, s. 14)

Krizová intervence je tedy krátkodobá psychologická a sociální pomoc, kterou mohou využít lidé v obtížné životní situaci, což je v našem případě rozvod. Hlavním cílem je pomoc klientovi s vyjádřením jeho emocí, které je zapotřebí stabilizovat. Pracovník se jej snaží pochopit a porozumět jeho prožívání. Dále se pracovník snaží vytvořit plán k řešení krize. Pomáhá s posilováním klientových stabilizačních schopností a zprostředkovává kontakt s dalšími sociálními či zdravotními službami, ale to jen v případě, jestli to situace vyžaduje. (Diakonie Českobratrské církve evangelické, 2021)

2.6 Reakce dítěte na spor mezi rodiči a jejich řešení

Tento rozsáhlý odstavce se věnuje reakcím dětí na spory mezi jejich rodiči. Veškeré údaje vycházejí z knihy paní Špaňhelové (2010).

Reakce na spory mezi rodiči je u každého dítěte jiná, jelikož je zde spousta faktorů, od kterých se jejich chování odvíjí. Velkou zásluhu na tom má jejich věk, vlastnosti, charakter, temperament a také předchozí zkušenosti s bojem s různými překážkami. Níže zmíněné reakce jsou brány, jako jakýsi obranný mechanismus dítěte. To chce, aby si jej dospělý všimnul, snaží se na sebe upozornit a také na to, že něco není v pořádku. Mnohdy mají reakce dítěte psychosomatické nádechy. Dítě touží po tom, aby rodiče zanechali sporů mezi sebou, usmířili se a věnovali se jemu.

2.6.1 Lež

Jedna z mnoha reakcí na spory mezi rodiči může být výrazně zvýšená lhavost. Dítě se za pomocí lži snaží upoutat pozornost a to tím, že někoho zraní. Pokud se jedná o lež mířenou k druhému člověku, tak si dítě s největší pravděpodobností přeje, aby se o této lži daný člověk dozvěděl. Chce, aby tato lež zapůsobila na rodiče, které tím přiměje k nějaké reakci. Bohužel si ale většinou neuvědomí, že se bude jednat o reakci negativní. Samozřejmě se může jednat i o neškodné lži, kdy dítě nikoho nepošpiňuje. Každopádně to může jeho třídní kolektiv znepokojit, může jim to připadat zvláštní. Po takové situaci by mohlo dojít k vyčlenění ze skupiny. Příklad paní Špaňhelové (2010, s. 47): „*Dítě ve 2. třídě začalo povídat spolužákům i paní učitelce, že maminka s tatínkem se mají moc rádi. Tatínek s nimi teď doma nebydlí,*

protože pracuje v zahraničí, aby mohl vydělat spoustu peněz na jejich nový dům. V novém domě budou bydlet všichni spolu a dítě bude mít možná i novou sestřičku nebo bratříčka. Moc se na to těší. Přesně neví, kdy se tatínek ze zahraničí vrátí, ale určitě mu něco doveze a budou potom všichni spolu.“ Tato lež je projevem toho, že je dítě uzavřeno ve svém vlastním světě, kde mu bohužel není moc dobře. Proto se snaží utéct do světa lží, tedy do situací, o kterých sní. Samozřejmě ví, že tyto sny nejsou pravděpodobné, ale díky nim se stává zvláštním a snadno na sebe upoutá pozornost.

Rodiče by na takovou situaci měli reagovat, ale kolem dané lži by neměli dělat velkou “vědu“. Měli by si s dítětem sednout a v klidu vysvětlit, jaká je skutečnost. Samozřejmě tuto situaci může objasnit jen jeden z rodičů, v tomto případě by to byla nejspíše maminka, jelikož otec zřejmě není v kontaktu s dítětem a ani s matkou. Každopádně nejlepší možností, jak tento problém vyřešit, je komunikace s oběma rodiči, tak lze docílit toho, že dítě nebude dále pochybovat o skutečnostech.

2.6.2 Drobné krádeže

Opět se jedná o reakci na náročnou situaci v rodině. Jde o to, že se dítě snaží na sebe upozornit tím, že něco ukradne, ale tak, aby se na to přišlo. Znovu tímto způsobem touží po tom, aby se vztahy v rodině urovnaly, aby došlo k nápravě situace. Má pocit, že takovým činem více upoutá pozornost. Dle jeho názoru je to tak negativní způsob chování, že jistě musí dojít k vyprovokování rodičů. Konkrétní příklad uvádí paní doktorka Špaňhelová (2010, s. 48) *„Dívka ve 3. třídě sebrala své kamarádce mobil. Nikomu z něj však nevolala, nechala ho položený na stole v kuchyni, když si odešla hrát s dětmi ven. Maminka ho samozřejmě našla, věděla, že není dcery, byl překvapená, že je na stole, nedovedla si to vysvětlit a čekala, až se holčička vrátí domů.“* Opět se k této skutečnosti musí přistupovat hned a s klidem. Maminka by v této situaci měla zachovat klid a neměla by dítě kárat. Pokud by takto reagovala, tak by se dcera mohla uzavřít. Jelikož dcera nechala telefon na stole, tak zřejmě chtěla, aby na to její matka přišla a zeptala se, co se stalo, proč to udělala a samozřejmě čí je to mobil. Podstatou tedy je, přijít na to, co je za tímhle vším. Dítě by měla nechat mluvit o svých pocitech a o všem, co ho trápí.

2.6.3 Noční děsy

Noční děsy nebo také noční můry se mohou objevit mezi 8 měsíci až cca do 11 let. Dítě se v noci probudí, ale ne zcela úplně, jeho vnímání není v plné míře. Začne křičet, ale většinou nic, co by dávalo smysl. Rodič si může myslet, že je vzhůru, protože má otevřené oči, ale

opak je pravdou, dítě stále spí. Rozdíl mezi noční můrou a nočním děsem je v tom, že o noční můře dítě dokáže po probuzení vyprávět, pamatuje si jej a rodič ho tak může uklidnit. Co se týče nočního děsu, tak prožitek z něj je daleko intenzivnější, jeho uklidnění je tak pro rodiče obtížnější, protože si na to, co se mu zdálo, nemůže vzpomenout. Za tato noční trápení může prožitek, který dítě zažilo během dne. Tento zážitek s největší pravděpodobností nijak neodžil, nebyl mu vysvětlen, a tak mu nerozumí. Důvodem může být například nevysvětlená hádka rodičů nebo nevysvětlený pláč matky. Proto je velmi důležité, pokud se nějaká taková situace namane, aby bylo dítěti vše jasně a srozumitelně vysvětleno. Dítěti pomáhá ventilace pocitů pomocí rozhovorů, ale také fyzická aktivita. Na tento fakt by se nemělo zapomínat, protože by mohlo dojít k navrsování pocitů a dítě by pak mohlo reagovat i na normální situace neadekvátně, více zpupně a rozhořčeně.

2.6.4 Lhostejnost

Spousta rodičů může u svého potomka sledovat zvýšenou lhostejnost, kterou u svého dítěte dříve nesledovali. Dítě dělá, jako by se ho nová situace v rodině netýkala, nezajímá se o změny v rodině a ani o to, jestli je jeho rodič v pořádku. Jde o to, že si s touto situací neví rady. Lhostejnost může pramenit z výchovy. Je možné, že rodinní příslušníci nebyli zvyklí se o sebe zajímat. Nebo může jít o to, že vstřícnost a starostlivost matky či otce o jejich potomka byla tak vysoká, že mu nedali možnost nahlédnout do jejich života. Samozřejmě nesmíme vyloučit fakt, že se může jednat o obrannou pózu dítěte. Lhostejností dává najevo, že nechce, aby se ho dotýkalo cokoli, co se děje doma. V tento okamžik je velice důležité, aby se jeho stav změnil na zájem. Rodič ho proto nesmí nechat v klidu, měl by ho o jejich situaci informovat a svěřit se mu, jak on sám situaci prožívá. Pro obě strany bude jistě přínosné, když rodič nechá své dítě nahlédnout do svého prožitkového světa. Pokud má rodič s takovou reakcí dítěte zkušenost, měl by jej provokovat k reakci. Toho může dosáhnout i tím, že ho požádá o jeho pomoc. Může například pomáhat v domácnosti, bude tak vnímat, jak je jeho zapojení důležité, a že tím uleví od starostí svému rodiči.

2.6.5 Útěk z domova

V některých vyhocených situacích se stává, že dítě uteče nebo alespoň chce utéct z domova. Sbalí si své věci, tak aby zvládlo pobyt venku. Může dojít i k neplánovanému útěku, který má na svědomí například hádka rodičů. Znovu se v některých případech jedná o vědomou, ale i nevědomou reakci na životní situaci, která se liší od normální, na kterou je dítě běžně zvyklé. Utíká tedy pryč, protože tuto situaci nechce dál snášet, neuvědomuje si však, že tato reakce nemá budoucnost. Samo si nebude vědět rady, nebude mít kde přespat a může mít strach,

proto se bude chtít vrátit. Útěkem se na sebe snaží upozornit, přeje si, aby si jej rodiče všimli a přerušili hádky. Pokud dojde k útěku, tak je samozřejmé, že musí započít pátrání. Když je dítě nalezeno, je nutné ho uklidnit a obejmout. Po nějakém čase je důležité vysvětlení situace, kvůli které došlo k útěku. Na místě je také ujištění, že ho mají rodiče stále rádi, že s ním počítají a budou se o něj starat. To je pro něj velice důležité, jelikož díky tomu cítí potřebnou jistotu.

2.6.6 Dítě se cítí vinno

Jde o to, že se dítě samo obviňuje za vzniklou situaci. Přemýšlí nad tím, co udělalo špatně, vyčítá si, že bylo zlobivé, špatně se učilo. Ono může za to, že se rodiče hádají, a že nejsou spokojení. Toto nastane v moment, kdy dítě zaslechne útržkovité informace, které ho k tomu vedou. Příkladem může být konverzace matky a otce: „Kdybychom neměli Aničku, tak by to bylo daleko snazší.“ Další možností, kdy k něčemu takovému může dojít, je fakt, že některé děti jsou citlivější a mají sklony veškerou vinu přisuzovat sobě. Vina dítě ubíjí, je smutné a nespokojené. Toto břímě sejme pouze vlídná a láskyplná komunikace. Dítě by mělo slyšet, že s tím, že se obviňuje, rodič nesouhlasí. Tento fakt by měl rodič říct pevně, to totiž pomůže k lepšímu ujištění.

2.6.7 Zamlklost

Neboli nemluvnost se u potomka objevuje při rozvodu rodičů nebo během sporů. Dítě má hlavu plnou myšlenek, které dusí v sobě, je zamyšlené a pokud mluví, tak velice stroze. Opět je na místě navázání komunikace o tom, co se s ním děje. Jeho zamlklost může vyvolávat nejistota, neví, co se chystá v blízké budoucnosti. Proto je nutné mu nabídnout, aby se zeptal na cokoliv, čemu nerozumí. To ho uklidní a ujistí, že v jejich vztahu panuje vzájemná důvěra.

2.6.8 Speciální projevy dítěte, které jsou spojeny také se somatickými prvky

Jde o to, že si dítě začne stěžovat na bolesti břicha, hlavy a podobně. Pokud ale navštíví lékaře, tak je jeho vyšetření negativní. Vše je v naprostém pořádku. Příklad toho, kdy může dojít k takové reakci: Dítě slyšelo v noci hádku a po probuzení zjistilo, že otec není doma, má tedy obavu, že už se nikdy nevrátí. Jeho matka je smutná a nevšímá si ho. Tímto projevem chce opět upozornit na to, že má strach, jak tato situace bude dále vypadat. V tomto případě je na prvním místě zdravotní vyšetření, protože s jistotou nemůžeme říct, že se nejedná o nějakou nemoc. Pokud toto lékař vyloučí, znamená to, že je příčina psychického původu. Podstatou je, aby rodič nepropadl panice, nesmí podlehnout tomu, že je jeho dítě nemocné. Nesmí ho utěšovat v nemoci, ale zároveň by mu měl nabídnout vše, co potřebuje, aby mu

bylo lépe. Znovu si s dítětem musí o všem promluvit, říct mu, že se mu zdá, že ho něco trápí, a že s ním o tom může mluvit.

2.6.9 Koktání

Projev emočního náboje, se kterým se dítě nedokáže vypořádat. Koktání je vlastně zadržávání v řeči, což je nejčastěji charakterizováno jako dětská neuróza. Neuróza znamená, že se nejedná o onemocnění postihující nervovou soustavu, ale příčinou je konflikt mezi vztahy, které se úzce dotýkají dítěte. V tomto případě tedy rozvod a s ním spojené spory rodičů. Zadržávání u dítěte je reakcí na tyto střety. Jako u všech předešlých reakcí, tak i u této je důležité s dítětem o všem mluvit, dát mu prostor, aby mohl upustit páru a vyventiloval všechny své pocity, které doteď neuměl dát najevo. Rodič může dát najevo, že si s touto situací také neví rady, což dítěti dá najevo, že svoje trápení nenese sám. Pokud ze strany dítěte dojde ke koktání, tak je na místě, aby rodič nechal svého potomka vše doříct, nespěchal na něj a dal mu prostor, který potřebuje

2.6.10 Pomočování

K pomočování u dětí, které již dokázaly bez problému chodit na záchod, může dojít kvůli náročným životním situacím, ve kterých se nyní nacházejí. K tomuto aktu dojde ve vypjatých situacích například při hádce nebo také ve strachu před rodiči. Pro rodiče je tento projev velkým šokem, v mnoha případech si jej nedokáží vysvětlit a spojit s napětím, které na jejich potomka působí. Důležité je přijít na spouštěč tohoto problému a to opět pomocí komunikace. Dítě samozřejmě netrestat, ale pokud možno přijít na důvod a odstranit jej.

2.6.11 Zhoršení školního prospěchu a vztahů mezi kamarády, spolužáky ve škole

Zhoršení školního prospěchu má za výsledek prožívání nelehké situace v domácím prostředí spojené s rozvodem rodičů. Z jedničkáře se může rázem stát trojkařem (i huř) a to kvůli tomu, že se mu v myšlenkách opírá tatáž problematika stále dokola. Nemůže se soustředit na studium, jeho učitel ho nepoznává. Dokonce může dojít i k posměškům ze strany spolužáků. Je zapotřebí dítěti pomoci orientovat se. Vysvětlit mu, že nejde o to, že by učivo nezvládal, ale o to, že se na něj nezvládá soustředit. Pomoci mu ukázat, jak by se v této situaci měl chovat, že by měl střídát fyzickou a psychickou aktivitu. Opakování již naučené látky po částech, aby učivo lépe zvládal nebo dělaní poznámek, které by mu mohly později pomoci. S rodičem mohou hledat další možnosti, které by mu mohly pomoci k lepšímu soustředění. K lepší aktivizaci ve škole pomůže učitel, kterého by mohli rodiče kontaktovat a vysvětlit mu, že jejich potomek má speciální potřeby, které mohou pomoci k lepším studijním výsledkům.

Co se týče zhoršení vztahů se spolužáky a přáteli, tak k těm dochází kvůli zvýšené mlčenlivosti, studu a vyhýbání se. Tyto problémy mají na svědomí opět problémy v rodině. Pro kamarády je toto chování velice nezvyklé, z jejich srandovního kamaráda je najednou zachmuřelý člověk, který se jich straní. Pokud jim ale nikdo nevysvětlí, proč se tak jejich kamarád chová, tak může dojít k zanevření. Dítě tak přijde o své kamarády. Co s tím? Zde nepomohou jen učitelé a rodiče, ale především kamarádi. Pro lepší orientaci v tomto tématu bych chtěla uvést příklad paní Špaňhelové (2010, s. 58): *„Vzpomínám si na jedno dítě ve 3. Třídě, které bylo vždy veselé, živé a najednou se jeho přístup změnil. Druhé děti ho nepoznávaly. Samo mi vyprávělo, že určitě takové problémy, jaké si prožívá ono samo, si nikdy nikdo ještě neprožil. Když jsem ho povzbudila, ať se zeptá i ostatních dětí – svých největších kamarádů – zda také prožily někdy doma to, že se rodiče hádají a že začali mluvit o rozvodu, udělalo to. Jaké bylo jeho překvapení, že i jeho kamarádi to zažili. Jeden dokonce říkal, že žije s jiným tátou, než je jeho vlastní. Tak byl znovu nalezen vztah kluka k jeho kamarádům. Také se přestalo projevovat jeho stydění se, jeho ostych, že je v tom pouze on sám.“* Je tedy velice důležité, aby toto dítě nebylo dlouho samo. Mnohdy je právě to důvodem jeho reakcí. Pokud by si toho všiml učitel, tak by mohl pomoci například debatickým kroužkem v hodině občanské nauky, kde by děti mluvily o svých radostech i starostech.

2.6.12 Zvýšená rozmazlenost

Jde o to, že je dítě rozmazlováno jedním nebo oběma rodiči, nemá hranice, může si dělat, co samo chce a dokonce dostane to, co chce. Rodiče se předhánějí a dítě si určitým způsobem kupují. Tímto způsobem se jistým způsobem snaží z dítěte sejmout tíhu způsobenou rozvodem. Bohužel ale toto chování dítě kazí, v budoucnu by mohlo být citově ploché, mohlo by si na toto zacházení zvyknout a vyžadovat ho po ostatních lidech v jeho životě (učitelé, prarodiče). Pokud si tohoto faktu všimne nezainteresovaná osoba (prarodič) a chtěla by s tím něco udělat, tak je důležité, aby to probíhalo citlivě. Je zapotřebí, aby dítě nežilo opojením z věcí, kvůli tomu by mohlo váznout budování vztahů s rodiči. Situaci by mu měl vysvětlit rodič, který jej nezahrnuje věcnými dary, samozřejmě po předchozí domluvě s druhým rodičem.

2.6.13 Neposlušnost, používání sprostých slov

V případě, kdy se v domácnosti často objevují hádky a spory, nebo naopak komunikace vážne a v případě, že se schyluje k rozvodu, může být dítě na své rodiče drzé, dokonce sprosté. Neguje naprosto vše, co přichází ze strany rodiče. Většinou se takto chová k osobnostně slabšímu rodiči, ve většině případů tedy k matce. Pokud se tak nechovalo v dřívější době, tak

jde s jistotou říct, že se jedná o protest, nesouhlas s nynější situací. Dítě má v sobě nahromaděné negativní emoce, se kterými útočí na toho, koho má nejraději. Pokud to tak je, tak by tato osoba měla objasnit, jak se cítí, co všechno to v ní vyvolává a jak to negativně ovlivňuje jejich vztah. Jejich aktivitu je také možné přesunout k fyzickým činnostem, kde svojí negací mohou snáze vyventilovat. Když dojde k uklidnění, tak je dále příhodné si s dítětem o všem promluvit, nechat ho povídat o všem, co ho trápí. Pokud v tomto rozhovoru bude používat sprostá slova, tak je to jedině dobře, pokud se tedy nejedná o útok. Tím, že je vyřkne v konverzaci s rodičem, tak se z něj dostanou prožívané emoce snáz.

2.6.14 Útěk k partě nebo lásce

Týká se to především starších dětí v pubertě, které utíkají z prostředí, kde již není pevná a láskyplná opora, která byla dřív. Vztah, který má ve své skupině může být intenzivnější než ten, který má ve své rodině. Hledá lásku a pochopení, kterou ztratilo ve svém domácím prostředí. Rodiče se ale bojí, že nová parta může mít na jejich potomka špatný vliv, v tom smyslu, že začne užívat drogy, alkohol a podobné neřesti. Ze strany rodiče se očekává, že by mohl být proti. Mohl by i zuřit, což by byla velká chyba. Dítě by se mohlo zatvrdit a jeho názor ignorovat, schválně by také mohl udělat to, co by mu bylo rodičem zakázáno. Správná komunikace by měla probíhat v klidu, kdy rodič vysloví svoje obavy a zároveň vysvětlí, jak rozhod s partnerem nese on. V ideálním případě by mohli najít něco společného, co by je mohlo opět sblížit.

2.6.15 Zvýšená ukázněnost

Přesný opak zvýšené neposlušnosti je další z projevů dítěte na spory mezi rodiči. Dítě dělá vše, co rodičům na očích vidí, a to s nadějí, že tím vše napraví a dokáže situaci v rodině uklidnit. Dává si za vinu, co se nyní odehrává, což je nepřiměřená reakce a rodič by tomu měl zabránit. Měl by sejmout pocit viny vysvětlením, že ono za to nemůže, že je hodné, že se snaží být poslušným. Také je nutné sdělit opravdový důvod rozvodu, pokud to ještě neví a objasnit, že jeho zvýšenou poslušností stejně nedojde k obnově vztahu.

2.6.16 Nechutenství

Může znamenat velký problém, který v mnoha případech přeroste v mentální anorexii. Dítě odmítá potravu z důvodu špatného ovzduší v rodině. Tady je zapotřebí spolupráce s odborníky, kdy se s jeho pomocí může rodina zamyslet nad celou jejich situací a případně podstoupit rodinnou terapii, což by mohlo dítěti s velkou pravděpodobností pomoci.

2.6.17 Popření

S tímto přístupem se setkávají rodiče, ale i blízcí příbuzní, kteří jsou se situací v jejich domácnosti seznámeni. Například se může zeptat dědeček svého vnoučete, jak se má a jestli je doma vše v pořádku. Dítě pak odpoví s úsměvem na rtech, že ano, že se má moc dobře. Dědeček ale ví, že jeho dcera je velice smutná a se situací spojenou s rozvodem bojuje, což by nejspíše mělo působit i na jeho vnouče. Popření je jakási ochrana od bolesti z faktů. Potlačené emoce se ale mohou nakupit a vyjít najevo později. Tomuto kolapsu se dá samozřejmě předejít mluvením o tom, jak tuto problematiku každý z rodiny prožívá. Nechat dítě nahlédnout do rodičovského prožitku, což by mohlo pomoci otevřít nitro dítěte.

2.6.18 Koalice dítěte s rodičem proti druhému rodiči

Může se stát, že si rodič dělá nárok na dítě. O všem se s ním radí, svěřuje se mu a snaží se o jakési spojenectví proti druhému rodiči. Dítě je v roli partnera, cítí, že musí rodiče utěšovat a být mu oporou v těchto sporech. Každopádně nechce zranit ani jednoho z rodičů, protože ve většině případů má rado oba. Proto koalice není vhodná, zatěžuje dítě, které ještě není na takové situace zralé. V tomto případě musí situaci vyřešit rodiče sami. Dělat z dítěte obhájce či soudce v rozporech je zcela špatně. Tato role mu nepřísluší. Poradcem v tomto případě může být kterýkoliv odporník například psycholog, který je nestranný.

2.6.19 Zvýšená agresivita

Zvýšená agresivita může být vůči sobě nebo i svému okolí. Pramení z nejistoty, jak všechno v rodině dopadne. Dítě je agresivnější, což může přerůst i v projevy šikany ve škole. Mladší děti mají sklony k ubližování sebe samých (bouchání do hlavy). Pokud si myslí, že za tuto situaci může někdo konkrétní, tak při kontaktu s ním je agresivní právě k němu. Je důležité, aby se rodič nenechal ovlivnit projevem dítěte. Pro lepší představu uvedu příklad. Holčička po hádce rodičů, jako obvykle, bere nůž a vyhrožuje, že ho použije. Rodič by měl říct, ať ho urychleně schová a zároveň by měl vnímat, že situace, která se před momentem stala, na dítě takto zapůsobila. Potomek takto reaguje, protože své zděšení neumí dát najevo jinak. Rodič by měl ukázat, že tento projev neakceptuje a měl by vysvětlit, co se děje, aby dítě situaci lépe pochopilo. O všem by měli společně hovořit, aby dítě místo takových zbraní příště volilo slova.

2.6.20 Řešení problémů přes dítě

Občas se stává, že rodiče žijí ve společné domácnosti i přes fakt, že již nejsou spolu. Jejich vzájemná komunikace ale neexistuje a vše řeší prostřednictvím dítěte. Posílají přes něj vzkazy

vždy, když je něco potřeba vykomunikovat. A to ať se jedná o maličkosti, ale i závažnější věci, typu: „Příští měsíc jedu na dovolenou a našeho syna si беру s sebou.“ Dítě je tedy prostředníkem, protože jiná komunikace neexistuje. Je důležité, aby aspoň jeden rodič začal jednat. Měl by svému dítěti poděkovat za pomoc a převzít odpovědnost sám za sebe.

2.6.21 Separáční úzkost

Separáční úzkost vzniká u dítěte v raném věku. Vzniká reakcí na ztrátu jednoho z rodičů, tedy ztrátou jistoty. Může to také nastat při častém cestování dítěte, které je zvyklé být v péči maminky, ale to nyní není možné například z důvodu nemoci. Je tedy u jiného člena rodiny, na kterého není tak zvyklé. Separáční úzkost se může projevovat velkým klidem až apatií. Dítě jen sedí, nehraje si a nekomunikuje. Může také prožívat noční děsy. Aby se takovému stavu zabránilo, tak je zapotřebí dítě postupně zvykat na jiné prostředí, a to za přítomnosti alespoň jednoho z rodičů. Vše tedy dělat pomalu, ale jistě. (Špaňhelová, 2010)

2.7 Poradenství po rozvodu

2.7.1 Spolupráce s Orgánem sociálně právní ochrany dětí

Velmi často se objevují případy vyhrocených sporů o děti po rozvodu. Děti jsou těmito spory stresovány a mají velmi malou podporu blízkého okolí. V tomto případě nastupuje pomoc sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), který řeší například neplacení výživného, špatné zacházení s dítětem, neplnění termínů pro předání dítěte druhému rodiči a podobně. Je důležité rozvíjet postupy, které zapříčiní hladký průběh domluv rodičů o dětech. Cílem OSPOD tedy není obnova manželského soužití, ale zlepšení komunikace, která vede k zlepšení rodičovské odpovědnosti a nejlepšímu zájmu dítěte. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

2.7.2 Případová konference

Případová konference je dle Věry Bechyňové (2012, s. 11 - 12) brána jako jeden ze základních znaků sanace rodiny. *„Sanace rodiny je činností sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dětí a dítěti ohroženém ve svém sociálním, biologickém a psychologickém vývoji. Činnosti sanace rodiny jsou vždy realizované multidisciplinárním týmem ve spolupráci s dítětem a jeho rodinou a mají svou obsahovou, časovou i procesní strukturu, a to cíl, plán, realizace, monitoring, a vyhodnocování. Cílem sanace rodiny je předcházet ohrožení dítěte, zmírnit nebo eliminovat míru rizik a poskytnout rodičům i dítěti přiměřenou pomoc k zachování celé rodiny.“*

Mezi základní znaky sanace rodiny je spolupráce multidisciplinárního týmu s dítětem a jeho rodinou. Členové týmu při řešení rodinných obtíží vnímají rodiče a jejich děti jako rovnocenné partnery. Jejich činnost je průběžně koordinovaná, vyhodnocovaná, plánovaná případně i nově definovaná. Pokud má rodina v průběhu spolupráce jiné potřeby, lze činnost týmu nově definovat. Pracovnice sociálně právní ochrany dětí má pozici koordinátora. Celý tým pak tvoří odborníci, kteří jsou v kontaktu s celou rodinou. Mohou to být například pracovníci sociálně právní ochrany dětí, psycholog, učitel, lékař a další. Kvalita sanace rodiny a naplňování potřeb dítěte v rodině závisí na kvalitě práce všech odborníků a jejich týmové spolupráci.

Případová konference, jak už bylo výše zmíněné, je brána jako jeden ze základních znaků sanace rodiny. Její definice zní: „*Případová konference je plánované, koordinované a pevně strukturované pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují, pracovali nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popřípadě i s členy širší rodiny.*“ (Bechyňová, 2012, s. 14)

Kdy je vhodné případovou konferenci svolat? Tehdy, když je zapotřebí vyhodnocení situace dítěte. Pokud chceme získat další informace, od jiných zainteresovaných specialistů, pro práci s ním. Dále pak, pokud je potřeba sladit spolupráci v okolí dítěte, rozdělit odpovědnost a řídit péči rodičů, například po jejich rozvodu. Při sjednocení postupů všech zúčastněných subjektů a v případě rychlé práce s dítětem v ohrožení. V neposlední řadě se svolává, když je zapotřebí přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte. Příkladem může být odebrání z péče rodiče.

Máme několik cílů případové konference. Prvním cílem PK je rychlá reakce na vzniklou situaci ohroženého dítěte či jeho rodiny. Dále pak vyhodnocení situace rodiny a dítěte a nalezení optimálního řešení problému. Zprostředkovat osobní kontakty a vytvořit podpůrnou síť rodině. Také má za cíl rodinu aktivizovat, což znamená, že hledá řešení problémů společně s klientem, tedy rodinou. Dalším cílem je koordinace péče a získání nástroje pro kontrolu plnění domluvených kroků. Snaží se získat širší pohled na situaci dítěte, což přináší nové zkušenosti a znalosti. Také získat možnost ověření správnosti postupů a snižovat odpovědnost OSPOD a s ním spojené hodnocení z jejich strany. Samozřejmě přináší svým klientům motivaci, povzbuzení a snaží se, aby převzali zpět svoji odpovědnost. V neposlední řadě také zadává každému jasný úkol a zodpovědnost tento úkol plnit. Přičemž se také snaží o sladění jejich komunikace. (Bechyňová, 2012)

Pro shrnutí tohoto poradenství budu citovat webovou stránku s názvem Dobrá rodina „*Případová konference je setkáním dítěte, jeho rodiny, blízkých osob a odborníků. Cílem je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, vytvoření a propojení podpůrné sítě, hledání a stanovení optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. Konečným výstupem je individuální plán péče.*“ (Dobrá rodina, 2015)

Myslím si, že toto odborné poradenství je vhodné pro rodinu, ve které je dítě svěřeno například do péče matky a otec si dítě může brát kdykoliv po předchozí domluvě. To ale může vytvářet malá nedorozumění. Také to může přerůst ve velké hádky a různé další konflikty rodičů, které postihují hlavně jejich potomka. Dítě pak projevuje některé z výše uvedených reakcí na spory mezi rodiči. Příkladem může být velké zhoršení školních výsledků či útek k partě a lásce. Samozřejmě se v rodině můžou vyskytnout i jiné problémy, které lze vyřešit pomocí Případové konference. Více informací, kdy je na místě použití PK, je níže.

2.8 Formy péče o děti po rozvodu

Názory na uspořádání porozvodové péče o děti se v čase mění. V minulém století bylo téměř nemožné svěřením dětí do péče otce. Od poloviny sedmdesátých let se od “nezastupitelné role matky“ odstoupilo, považovalo se to totiž za sexistické. V tomto období se rozhodovalo o opatrovnictví na základě schopností starat se o dítě, nikoli pohlaví rodiče. Od konce devadesátých let na území České republiky vzrostla popularita společné péče. To mělo představovat spravedlivější rozdělení odpovědnosti za dítě i času s ním stráveného. Při uplatňování společné péče se rozhodnutí o porozvodové péči stalo nepředvídatelným a nejistým. Nastaly problémy spojené s posouzením toho, co je v zájmu dítěte nejlepší. Jelikož se za situace, kdy jsou oba rodiče rovnocennými kandidáty, snaží jevit jako lepší pečovatel a to i na úkor druhého rodiče. Každý se snaží “vyhrát“ péči o svého potomka, ale neuvědomuje si, že takové jednání paradoxně dítě poškozuje. Autoři studie sledující vliv rozvodu na děti (Amato a Keith, 1991, Wallerstein a Kelly, 1980, Wallerstein a Kelly, 2010) považují rozvodové a porozvodové konflikty mezi rodiči za hlavní příčiny špatné adaptace. Dále dokládají, že mají negativní vliv na zdraví a celkovou prosperitu dětí. Hynan (2014) udává několik dalších potenciálně negativních vlivů. Prvním z nich je působení konfliktu rodičů na děti. Dalšími faktory pak jsou dysfunkční rodiče, omezený kontakt s jedním z rodičů, ekonomické obtíže, časté změny rodinných prostředí a další stresující faktory působící na dítě.

Soudní spory nepostihují jen děti, ale všechny zúčastněné subjekty. Podle výzkumu deseti tisíc rozvodu Coates (1999) uvádí, že až 35% rodičů se nenávidí a jsou v porozvodovém boji.

Co se týče uspořádání porozvodové péče o děti, tak rozlišujeme tři hlavní. Výhradní péče matky a navštěvujícího otce, Výhradní péče otce a navštěvující matku a společnou, neboli střídavou péči, kdy dítě pobývá střídavě v péči matky a otce. (Matoušek a kol., 2015)

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Předpoklady výzkumu

Hlavním cílem praktické části mé bakalářské práce je zjistit, zda měl rozvod rodičů studentů VŠ nějaké dopady na jejich nynější život. Snažila jsem se odhalit, zda tyto dopady doléhají pozitivně, nebo negativně na stránky jejich bytí. Jako vedlejší cíl jsem si stanovila prozkoumat povědomí studentů. Zjišťovala jsem, co si myslí, že je nejčastější příčinou rozpadu manželství.

3.2 Zkoumaný vzorek

Jak už je z názvu zřejmé, tak jsem se soustředila na zkušenosti studentů vysokých škol. Jedná se o dospělé lidi ve věku 19 – 26 let, kteří si v dětství či v dospělosti prošli rozvodem rodičů. Podařilo se mi získat data od šestačtyřiceti studentů, žen i mužů. Podstatně větší zastoupení je tvořeno ze strany žen.

3.3 Metodologie výzkumu

3.3.1 Metoda sběru dat

Ke sběru odpovědí na mé otázky týkajících se zkušeností studentů vysokých škol s životem v rozvedené rodině jsem použila dotazník. Jedná se tedy o kvantitativní šetření, které probíhalo prostřednictvím internetového zdroje Survio.cz. Odkaz s prosbou o vyplnění jsem odeslala svým spolužákům z fakulty Zdravotnických studií. Taktéž jsem o pomoc s mým výzkumem poprosila své bývalé spolužáky ze střední školy a základní školy, o kterých vím, že jsou studenty VŠ. Ti můj dotazník sdíleli se svými spolužáky.

Hned v úvodu mého dotazníku byly uvedeny informace o tom, že se jedná o anonymní dotazník, jehož výsledky budou nápomocné v kompletování mé bakalářské práce. Zároveň jsem zde přidala informace o tom, že je dotazník směřovaný pouze těm studentům, kteří jsou z rozvedené rodiny. Těm studentům, kterých se tyto podmínky netýkaly, jsem poděkovala a upozornila, ať nepokračují dále. Tím jsem docílila toho, že výsledky mého šetření nejsou nijak zkreslené a týkají se opravdu jen těch, které jsem si vytyčila již v úplném začátku.

3.3.2 Metody výzkumu

V dotazníku jsem uvedla šestnáct otázek, z toho 8 otázek polouzavřených. To znamená, že dotázaný mohl svoji odpověď obohatit o svůj vlastní postřeh, názor či příběh, čímž studenti dostali daleko větší prostor pro to, aby se otevřeli. Dále se zde objevila jedna čistě dichotomická (uzavřená) otázka, to znamená, že se jednalo o dotaz, který měl pouze dvě

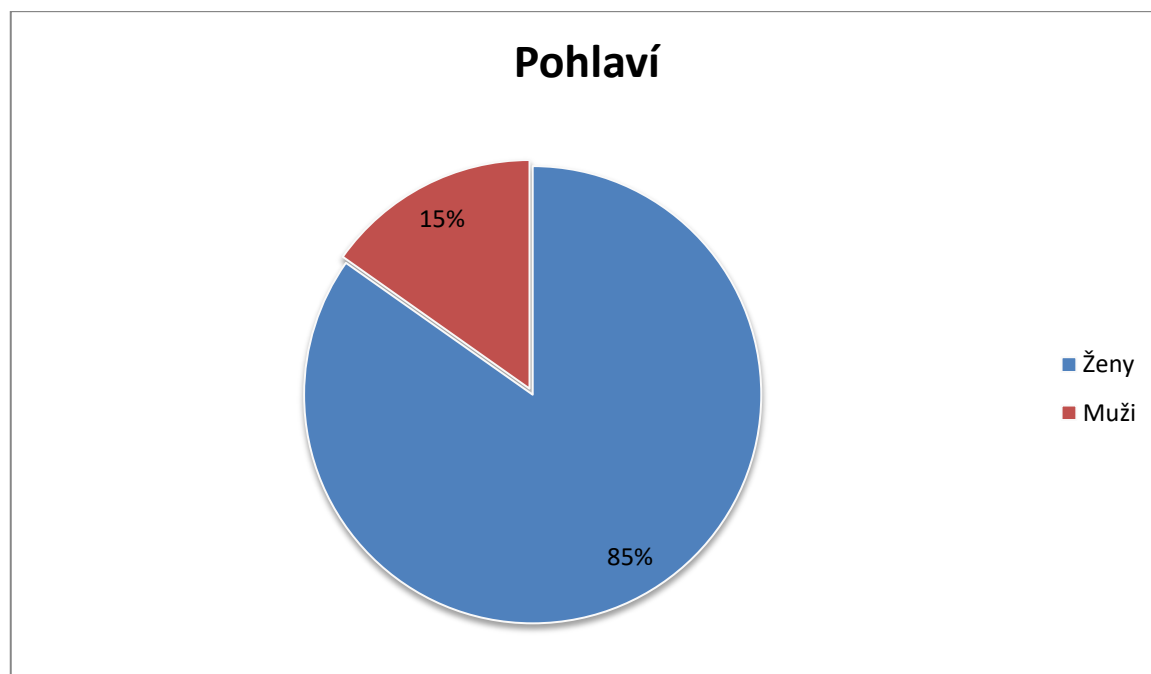
možné odpovědi. Jako jednu z dalších uzavřených otázek jsem použila dotaz, kde student mohl vybrat pořadí, podle svého uvážení. Tento typ mi do mého kontextu zapadal, jednoduše jsem tak získala náhled na to, jaký je podle studentů nejčastější důvod rozpadu manželství. Další dvě otázky ze sekce uzavřených byly ty s vícenásobným výběrem. Což znamená, že dotyčný si může vybrat z více otázek více odpovědí. Jako poslední druh dotazu jsem použila zcela otevřené otázky, díky čemuž jsem studentům dala volnou ruku a každý se mohl podělit o své zkušenosti, tak, jak jemu samotnému to vyhovovalo. Někteří toho využili naplno a jiní zase ne. Já jsem každopádně vděčná za všechny odpovědi a za čas, který studenti věnovali tomu, aby byl můj výzkum pestřejší.

3.4 Prezentace výsledků dotazníkového šetření

V tomto odstavci se budu zabývat vyhodnocením jednotlivých odpovědí, přičemž pro lepší orientaci přiložím grafy, popřípadě tabulky. Řazení je totožné jako řazení v dotazníku.

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

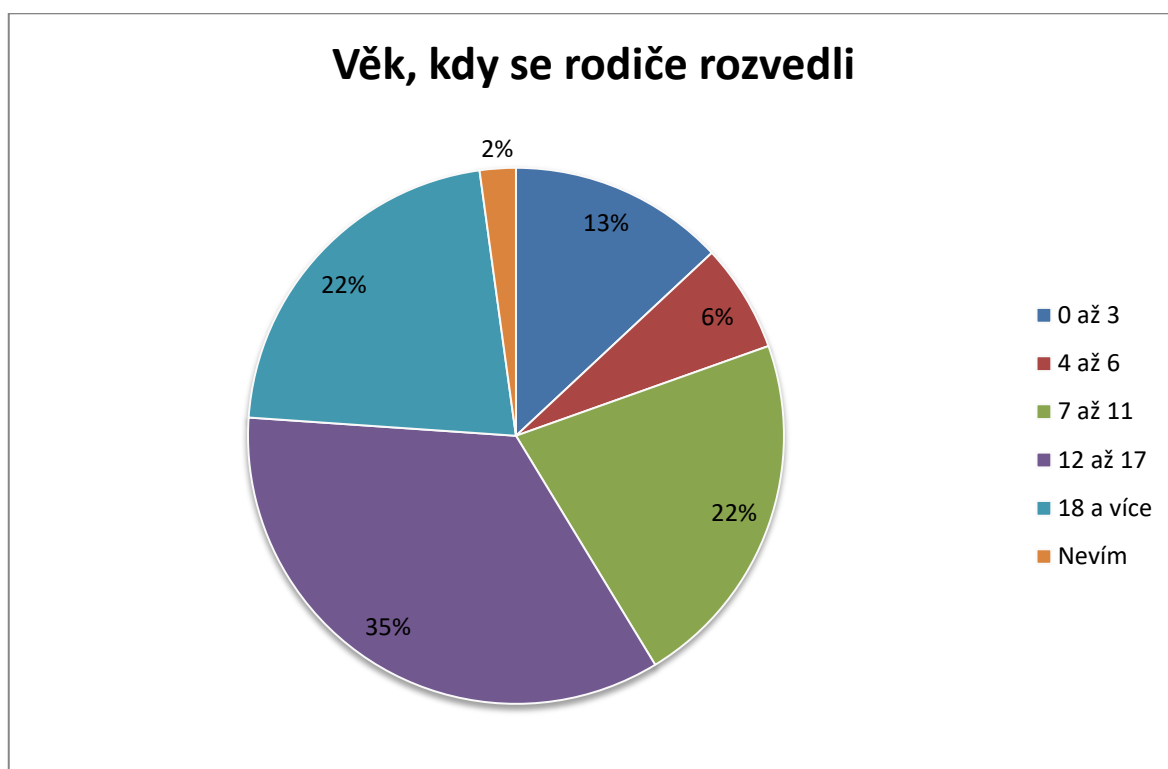
V představení výzkumného vzorku jsem naznačila, že dotazníkového šetření se zúčastnilo více žen. Nyní mohu být konkrétnější. S jistotou mohu říct, že se jedná o celkem velkou převahu v zastoupení třiceti devíti žen (85%), mužů bylo pouhých sedm (15%).

Obrázek 1: Pohlaví

Otázka č. 2: Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozvedli?

Otázka byla zcela otevřená, tudíž jsem studenty “neškatulkovala“ hned na začátku, ale až při vyhodnocování. Ze všech studentů mi pouze jeden odpověděl, že neví, kolik mu bylo, když se jeho rodiče rozváděli (2%). Všichni ostatní pak odpověděli, přitom nejvíce studentů, přesně šestnáct, odpovědělo, že se jejich rodiče rozvedli, když jim bylo mezi 12 – 17 lety (35%). Deset jich tvrdilo, že tento soudní akt proběhl, když už byli plnoletí, což znamená 18 a více let (22%). Mezi 7 – 11 rokem bylo studentů taktéž deset (22%). Šest studentů odpovědělo, že je tato událost zasáhla do 3 let jejich života (13%). V kategorii 4 – 6 let odpověděli tři respondenti (6%).

Obrázek 2: Věk studentů v době rozvodu rodičů

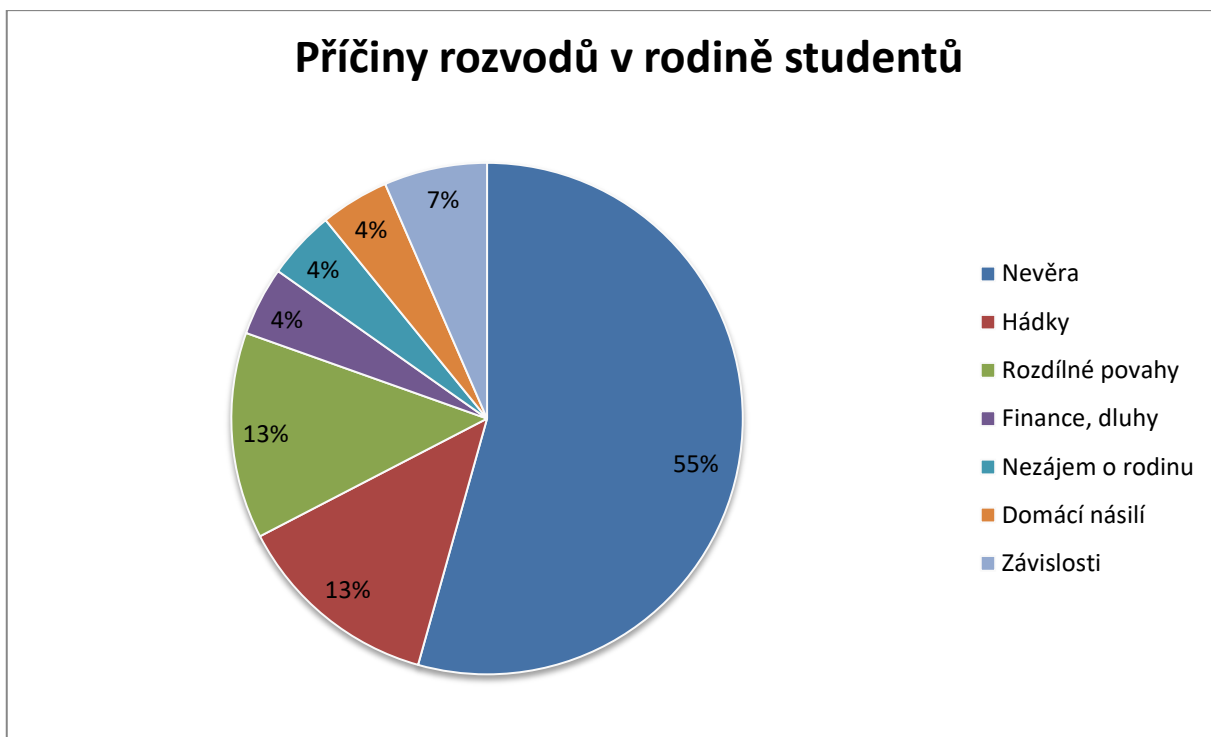
Otázka č. 3: Víte, čím byl rozvod Vašich rodičů způsoben?

Opět se jednalo o otevřenou otázku, kde se mohli studenti rozepsat. Ve většině případů se ale shodovali. Jak je z grafu na další straně zřejmé, tak nejčastější příčina rozpadu manželství jejich rodičů byla způsobena nevěrou. Takto odpovědělo 25 dotázaných (55%). Někteří byli struční a odpověděli pouze jedním slovem, jiní byli sdílnější a pokusili se příčinu rozpadu manželství popsat více. Příkladem může být tato odpověď: *„V naší rodině jsou ještě další problémy, které měly na rozvod rodičů vliv. Ale důvodem bylo to, že taťka hodně pracoval a mamce scházel jejich společný čas na výletech - nebylo toho času tolik, jak si představovala. Pak si najednou začala psát s jedním bývalým spolužákem a zničehonic vztah s taťkou náhle utnula. Nejprve tvrdila, že je to kvůli tomu, že se vytratila láska a už není šťastná. O pár měsíců později se ukázalo, že v tom byl jiný muž (ten bývalý spolužák).“*

Na druhé pozici s 6 odpověďmi jsou rozdílné povahy rodičů (13%) a se stejným počtem hádky (13%). *„Celkově si nerozuměli, naprostá odlišnost povah rodičů, mamka odešla od táty.“* *„Myslím si, že nebyla jedna konkrétní příčina. Celkově se hodně hádali, otázkou ale je, jestli tam nebyla nevěra ze strany matky.“*

Třetí místo se 3 odpověďmi obsadil důvod, který se týká závislostí (7%). *„Závislost na alkoholu a odmítavý přístup k léčbě bipolární poruchy.“*

Dalšími příčinami dle dotázaných jsou nízké finance či dluhy, tak odpověděli 2 dotazovaní (4%). Nezájem o rodinu zvolili taktéž pouze dva respondenti (4%). Pro lepší představu uvedu další citaci *„Dluhy ze strany otce vedly k hádkám mezi rodiči. Otec hodně cestoval kvůli práci, později to vedlo i k nevěře a ztrátě zájmu o rodinu.“*. Domácí násilí se ve výsledcích také ukázalo dvakrát (4%). Opět budu tyto výpovědi citovat. *„Domácí násilí páchané otcem na matce.“* *„Dlouholeté násilí, nevěra ze strany otce, hrubost, hádky, výčitky.“*

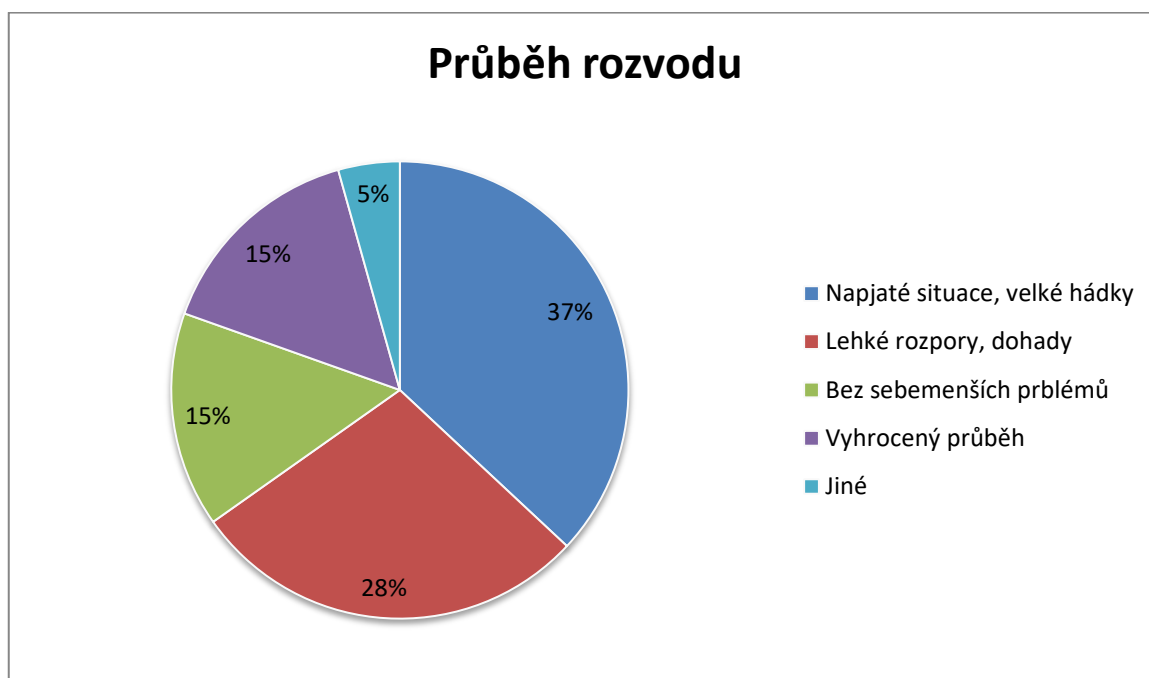

Obrázek 3: Příčiny rozvodů v rodině studentů

Tento graf se pojí k otázce na předchozí stránce. Pro lepší přehlednost jsem všechny odpovědi převedla do této podoby, zde můžeme vidět, že nevěra má opravdu největší zastoupení. 55% studentů s ní má největší zkušenosti. Na druhých pozicích jsou hádky a rozdílné povahy. Na třetím již zmíněné závislosti a na posledním místě, se 4%, je zbytek odpovědí.

Otázka č. 4: Jak si myslíte, že rozvod rodičů probíhal?

Tato polouzavřená otázka je s možností pouze jednoho výběru, přičemž si dotyčný mohl zvolit možnost *Jiné*, kde se mohl vyjádřit obsáhleji. Ačkoli se tato možnost studentům naskytl, tak jí využili pouze 2 (5%). Ostatní vybírali z již předem stanovených možností. Jak je jistě z grafu zřejmé, tak napjaté situace zvolilo 17 studentů (37%). Lehké rozpory si vybralo 13 lidí studujících vysokou školu (28%). Možnost s názvem Bez sebemenších problémů vybralo 7 studentů (15%). Zbýlých 7 hlasovalo pro poslední možnost, a to tedy pro vyhrocený průběh (15%).

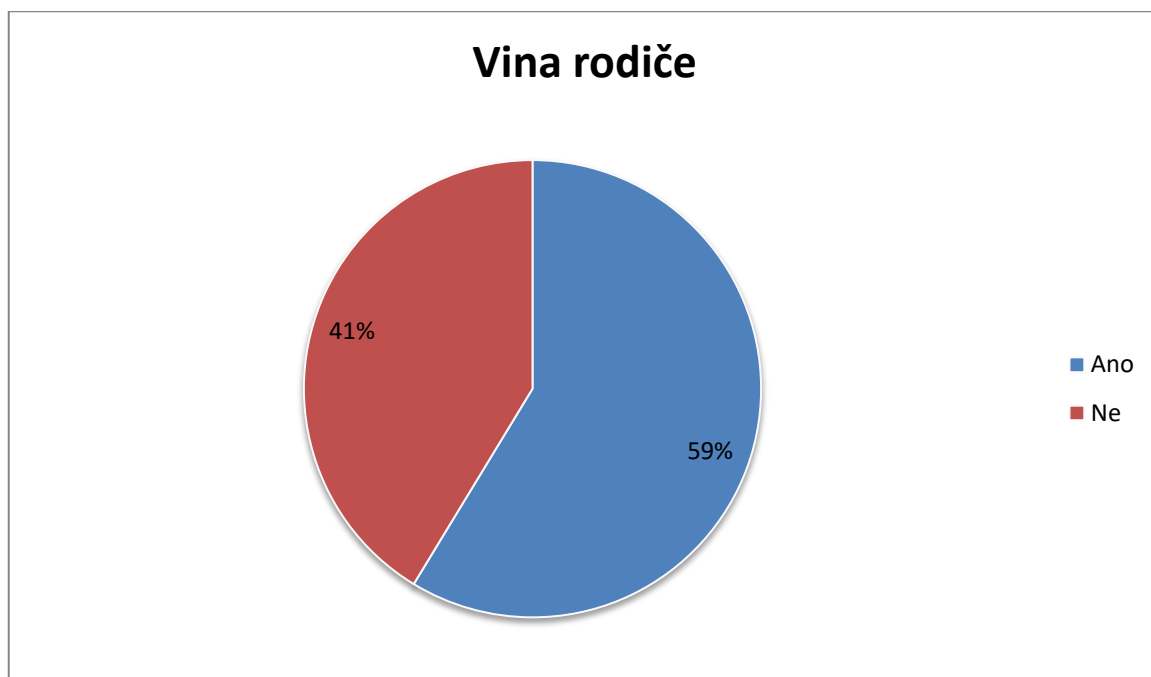

Obrázek 4: Průběh rozvodu

Jak už jsem avizovala, tak možnost *Jiné* si vybrali 2 studenti. Ti odpověděli takto: „*Mamka se snažila, aby se mě to dotklo co nejméně. Vše řešili bez mé přítomnosti.*“ „*Hádky a neshody, ale rozvod chtěly obě strany.*“

Otázka č. 5: Obviňovali jste z rozvodu jednoho z rodičů?

Opět se jednalo o polouzavřenou otázku, kde byla možnost odpovědět buď ne, nebo ano. Pokud si dotyčný vybral možnost ano, tak zároveň napsal, koho z rodičů za situaci, která vedla až k rozvodu, obviňoval. Z grafu je patrné, že tuto variantu zvolilo 27 (59%) studentů zbytek, tedy 19 (41%), odpovědělo, že nikoho z rodičů z rozvodu neobviňovalo.

Obrázek 5: Vina rodičů

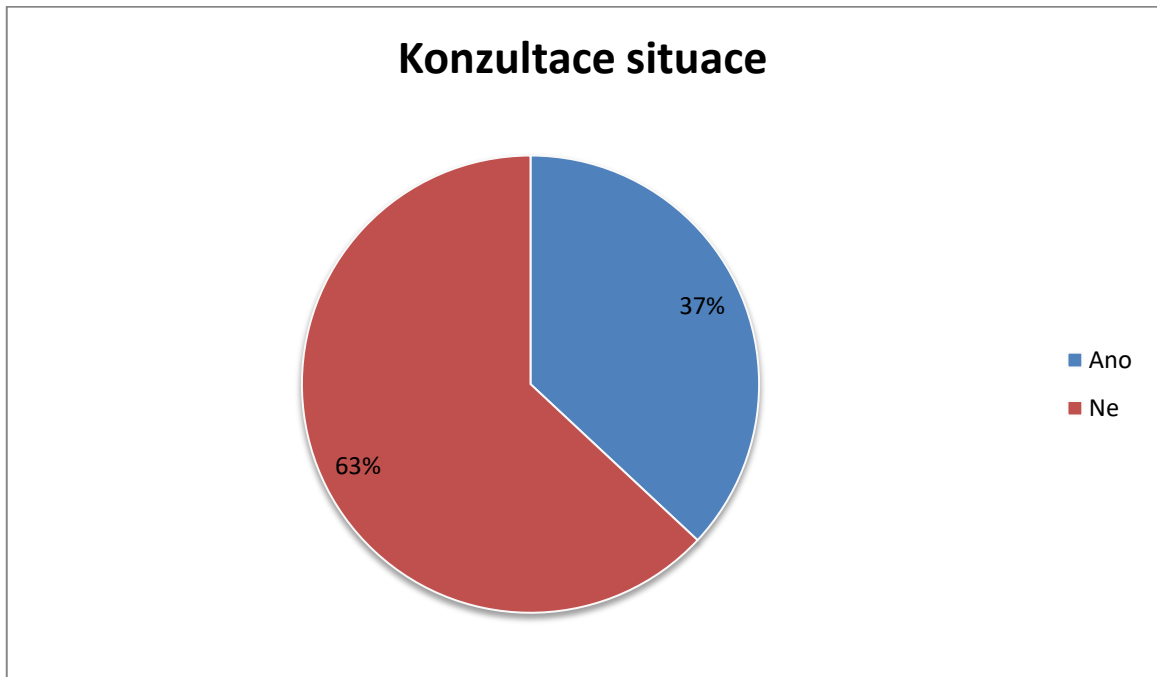
Tabulka 1: Obviněný rodič

Matka	Otec
5	22

Z tabulky vyplývá, že 22 studentů z 27 obviňuje z rozvodu rodičů otce. Zbytek z 27, tedy 5, obviňuje matku.

Otázka č. 6: Probíral s Vámi někdo předrozvodovou nebo porozvodovou situaci?

Tato uzavřená otázka měla pouze dvě možnosti odpovědi a to buď ano, nebo ne. Z grafu vyplývá, že s většinou studentů situaci před a po rozvodu nikdo neprobíral. Pouze 17 (37%) studentů odpovědělo, že tuto situaci řešili. Zbytek ze 46 (63%) bohužel nikoliv.

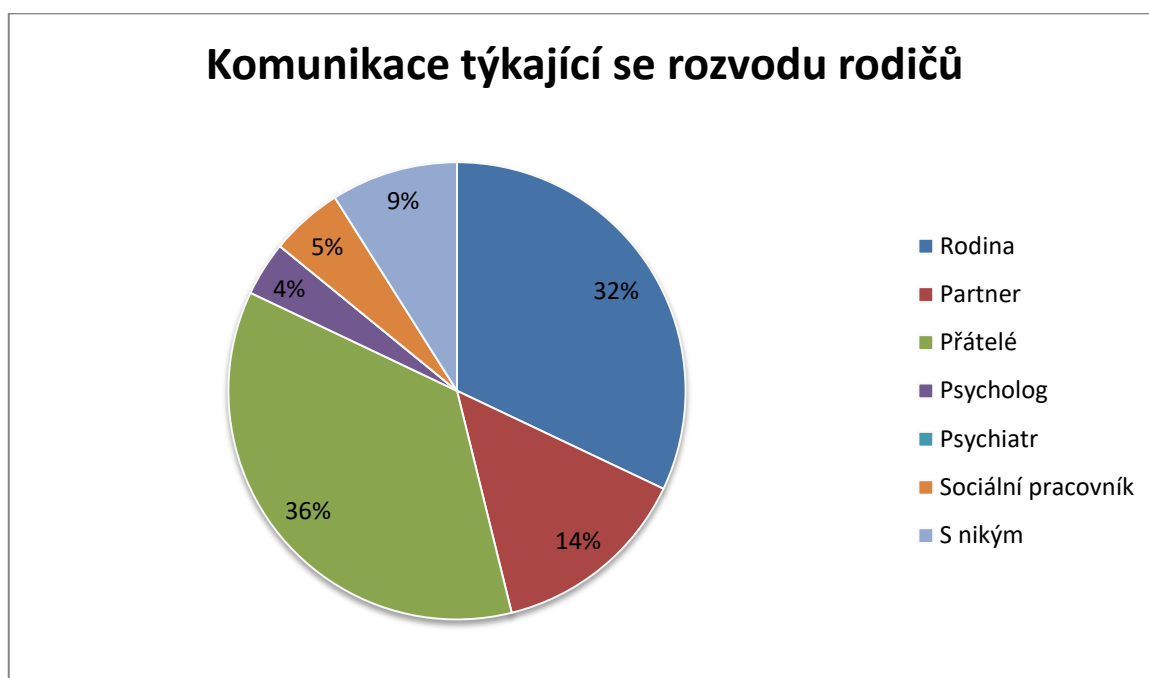

Obrázek 6: Konzultace situace

Otázka č. 7: S kým jste o rozvodu rodičů mluvili?

U této otázky bylo osm možností odpovědi, přičemž si studenti mohli vybrat více než jednu z nich. Nejčastěji studenti o rozvodu jejich rodičů mluvili s přáteli a to ve 28 případech (36%). 26 dotázaných (32%) se obrátilo na svoji rodinu. Se svým partnerem o tom hovořilo 11 studentů (14%) a dalších 10 se obrátilo na odbornou pomoc (sociální pracovník (5%), psycholog (4%). Psychiatra nevyhledal ani jeden ze studentů. Naopak 7 studentů (9%) si vybralo možnost *S nikým*.

Obrázek 7: Komunikace týkající se rozvodu rodičů

Otázka č. 8: U koho jste po rozvodu rodičů zůstali?

Zde si studenti mohli vybrat ze čtyř odpovědí plus měli možnost takzvané jiné otázky, kde mohli napsat to, co v mých možnostech nenalezli. Z výsledků vyplývá, že 36 studentů (78%) zůstalo po rozvodu rodičů u své matky. U otce zůstalo 7 dotázaných (15%). Pouze 1 student (2%) odpověděl, že žije u prarodičů. Co se týká jiné odpovědi, tak zde napsali dva studenti (5%), že jsou ve střídavé péči obou rodičů. Z toho jeden tvrdí, že se lépe cítí u svého otce, protože u něho má vlastní zázemí (pokoj).

Obrázek 8: Porozvodová péče

Otázka č. 9: Jste v kontaktu s oběma rodiči?

Touto uzavřenou otázkou jsem získala podvědomí o tom, jak jsou studenti se svými rodiči v kontaktu. Byla zde možnost volit pouze jednu odpověď z možností ano/ne. Jak je z tabulky níže zřejmé, tak většina, 34 (74%), studentů se se svými rodiči stýká, 12 (26%) nikoli.

Tabulka 2: Kontakt s rodiči

Ano	Ne
34	12

Otázka č. 10: Měl pro Vás rozvod rodičů nějaké důsledky?

Tato otázka byla zcela otevřená a odpovědi studentů se v některých případech téměř shodovaly. Některé se také vzájemně prolínaly. Například 13 studentů tvrdí, že je rozvod rodičů poznamenal po psychické stránce. Cituji několik odpovědí, které se vztahují k psychickým důsledkům.

Odpověď č. 1: *„Psychické. Je pro mě těžké, že nemám žádné "doma". Taký výčitky, když s jedním trávím více času než s druhým. Není to už v rodině stejné, těžko se jim svěřuju.“*

Odpověď č. 2: *„Ano, psychické problémy. Nikdy bych nechtěla takto ublížit svým dětem“*

Odpověď č. 3: *„Nevěřila jsem poté mužům, bála jsem se, že mě taky podvedou“*

Pro 5 studentů měl rozvod mimo psychických také finanční důsledky, opět některé výpovědi odcituji.

Odpověď č. 4: *„Určitě finanční, otec platí pouze výživné a nikdy nepřispěl nic na víc. Zároveň si myslím, že se rozvod rodičů odrazil na mé psychice. Dlouho mi trvalo, než jsem dokázala navázat jakýkoliv vztah s opačným pohlavím.“*

Odpověď č. 5: *„To je těžká otázka, vzhledem k tomu, že si stále ještě nevydělávám, takže mě i mého sourozence musí finančně zajistit matka samoživitelka a pouze nutné odvádění příspěvku na výživné ze strany otce, tak naše finanční situace není úplně jednoduchá. Ale myslím, že pokud by rodiče zůstali spolu a otcovy dluhy by narůstaly, bylo by to možná horší. Po psychické stránce je to taky někdy obtížné. Jsou chvíle, kdy zkrátka chybí mužský vzor.“*

Odpověď č. 6: *„ Kvůli rozvodu rodičů jsem neměla peníze ani na kolej, musela jsem začít chodit na brigády. Kvůli tomu jsem se nestihala učit. Poté jsem se psychicky složila a nakonec jsem odešla z výšky“*

Pět studentů se svěřilo s tím, že život pouze s jedním rodičem nebyl jednoduchý, chyběla jim druhá polovička. Některí se museli stát samostatnými dříve než by bylo třeba. Jiným “jen“ chyběl ztracený vzor.

Odpověď č. 7: *„Určitě měl. Po finanční stránce také, když je tříčlenná rodina živená jen z jednoho platu, ale musím říct, že zcela minimálně. Co mě ale ovlivnilo nejvíc, je chybění otcovského, mužského vzoru a taky toho, že pořádně nevím, jak má takový fungující vztah dvou dospělých, rodičů vypadat. Jak spolu lidé opačného pohlaví žijí, jejich vztah.“*

Odpověď č. 8: „*Určitě ano. Život pouze s matkou byl těžký. Musela jsem být hodně samostatná, mamka měla 2 práce, byla jsem hodně uzavřená, ale zároveň jsem se snažila splín zakrýt vtipem. Zažila jsem hodně nepochopení mezi vrstevníky vedoucí k šikaně.*“

Odpověď č. 9: „*Je těžké odpovědět, když nevím, jak by to bylo jinak. Nicméně si myslím, že nějaký způsobem mě to ovlivnilo. Tím, že jsem zůstala bydlet s tátou, musela jsem se postarat o mladší ségru (ted' osmiletou), o domácnost apod. Zároveň cítím, že mi mamka chybí ve věcech, které bych od ní mohla převzít... vaření apod. Zkrátka nemám od koho tyto ženské věci přejmout.*“

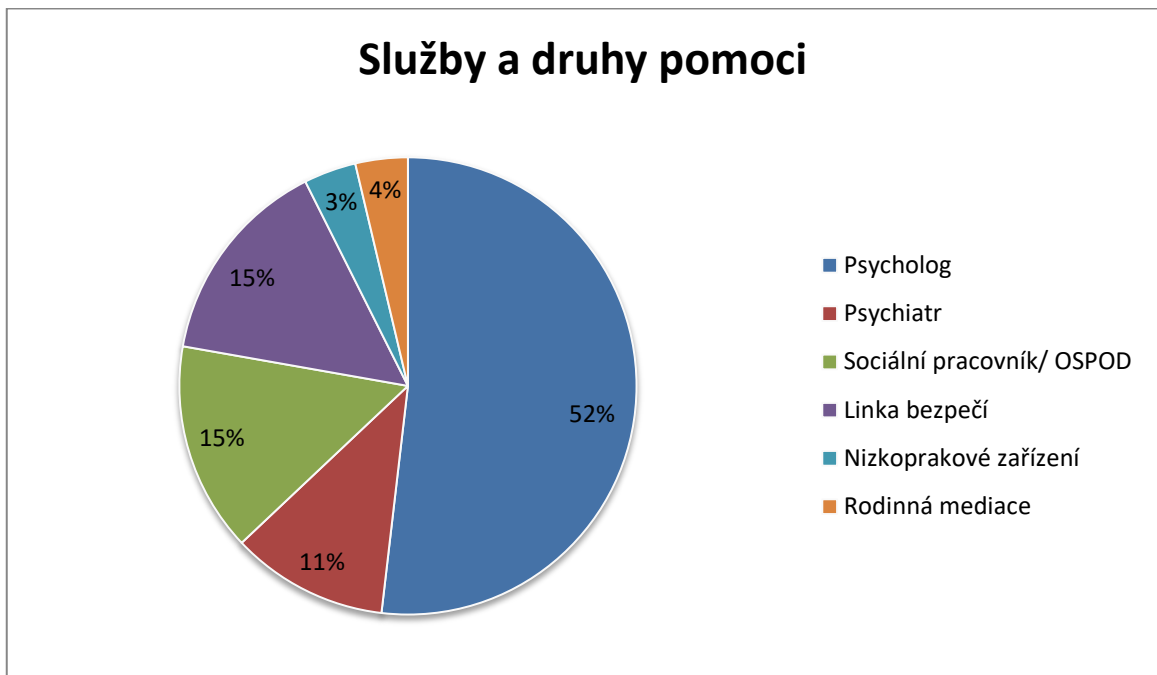
Odpověď č. 10: „*Žádné trvalé následky, ale byla to pro mě velice těžká situace. Byla jsem v 1. ročníku na vysoké škole (ročník plný změn, člověk není zvyklý na všechny ty zkoušky apod.), nepovedly se mi kvůli tomu všechny zkoušky, nesoustředila jsem se. Zůstala jsem bydlet s tátou, musela jsem se rychle naučit vařit složitá jídla, obstarat domácnost, úklid, nákupy atd. - vše, co do té doby bylo převážně v kompetenci mamky. Musela jsem se naučit hodně věcí. Taky jsem byla oporou tátovi, který každý večer brečel.*“

V jednom případě se objevilo užívání alkoholu a cigaret a divoká puberta zapříčiněná rozpadem manželství rodičů. Zbytek dotázaných se tolik nesvěřil, jejich odpovědi byly pouze ano, ale nebyli konkrétnější. Pouze 6 studentů ze 46 odpovědělo, že pro ně rozvod rodičů neměl žádné důsledky, což znamená, že na 87% respondentů měl nějaký dopad.

Otázka č. 11: Znáte nějaké druhy pomoci/služeb před, během a po rozvodu?

U tohoto dotazu bylo možné odpovědět buď ne, nebo ano. Přičemž pokud student odpověděl ano, tak automaticky musel napsat, jaké druhy pomoci nebo služeb před, během nebo po rozvodu zná.

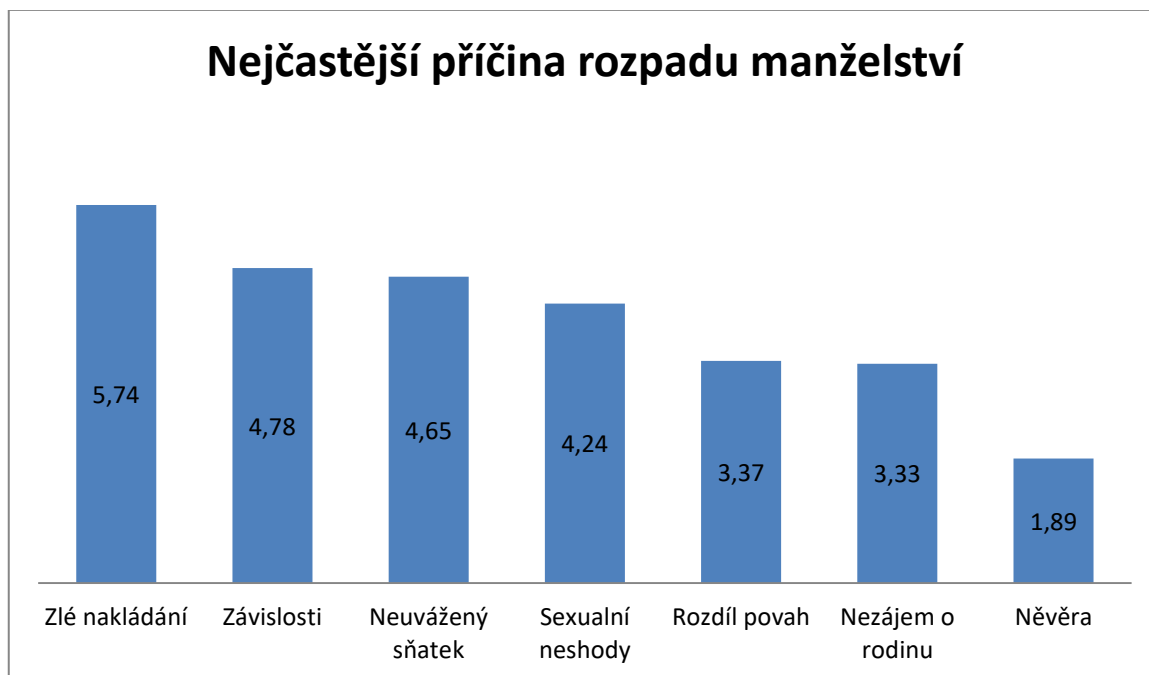
Zde se studenti rozdělili na totožné poloviny, tudíž 23 dotázaných tvrdilo, že žádné služby ani druhy pomoci neznají. Druhá půlka tvrdila opak. Zároveň tedy udala příklady, viz graf.

Obrázek 9: Služby a druhy pomoci

Otázka č. 12: Jaká je podle Vás nejčastější příčina rozpadu manželství?

U tohoto dotazu si student mohl pořadí jednotlivých položek změnit jednoduchým přetažením na jím zvolené místo. Přičemž 1. místo bylo nejdůležitější a 7. nejméně důležité. Výsledky pak hovoří jasně. Na prvním místě je, dle názoru většiny, zlé nakládání, odsouzení za trestní činnost. Na posledním místě je pak nevěra. Celé pořadí je pak patrné z níže uvedeného grafu.

Obrázek 10: Nejčastější příčina rozpadu manželství

Otázka č. 13: Napadá Vás i některá z dalších možných příčin, která vede k rozpadu manželství?

Tato otázka doplňuje předchozí dotaz. Opět jsem chtěla dát prostor pro vyjádření. Zároveň mě samotnou zajímalo, co dalšího, dle studentů, může vést k rozvodu. Dozvěděla jsem se, že 8 jedinců přišlo na 7 dalších možných příčin.

Dva studenti se domnívají, že k rozvodu může dojít, pokud má manželský pár handicapované dítě, nebo je jeden z partnerů nemocný. Dále pak přispěli jednotlivci. Padly zde názory, že za rozvod může také neplodnost či nechtěné těhotenství. Dalšími důvody byla pak rodina, která nemá ráda snachu/zetě či manžel/ka tchána/tchyni. Následně se objevily i případy manžela, který nebyl schopný finančně zabezpečit rodinu, přehnané žárlivosti, nedostatek vzájemného respektu a porozumění, neschopnost chápání potřeb a povahy partnera a v neposlední řadě citové ochladnutí a dluhy jednoho z partnerů.

Otázka č. 14: Myslíte si, že Vám rozvod rodičů přinesl něco pozitivního?

I u této otázky jsem zvolila možnost Ano/Ne, přičemž u odpovědi *Ano* se studentovi naskytla možnost odpovědět, co přesně považuje za pozitivní dopad. Tuto variantu využilo 25 respondentů ze 46. Tudiž 54% studentů pocítilo pozitivní ovlivnění. Někteří pocítili spíše zlepšení negativních vlivů. Uvedu několik přímých citací.

Jedna odpověď zněla takto: „*Otec mě už nebil.*“ Což je rozhodně zlepšení negativních vlivů k pozitivním.

Dalšími odpověďmi bylo: „*Asi jsem díky tomu samostatnější a už od útlého věku umím hospodařit s penězi, protože jsme jich nikdy moc neměli.*“ Podobných odpovědí bylo ještě 8. Shodovaly se v tom, že díky rozvodu jsou ve svém životě daleko soběstačnější. Dokonce to mělo i vliv na utváření jejich osoby. „*Asi tak, jako jakákoliv životní zkušenost. Jsem tím, kým jsem a jsem s tím spokojený.*“

„*Jiný, lepší pohled na život. Více si vážím lidi kolem sebe.*“ S tím jsou úzce spjaté i další odpovědi „*Myslím, si že i přes negativní stránky to bylo dobré řešení.*“ „*Doma bylo od té doby všechno v klidu a i rodiče jsou myslím spokojenější.*“ K tomuto se opět přidalo několik studentů, konkrétně 7. Ti také vidí pozitivum hlavně v lepších vztazích v rodině. I nadcházející odpověď se nese ve stejném duchu, jako ty předchozí. „*Pravděpodobně to, že jsem vyrůstala v daleko lepších podmínkách. I když v neúplné rodině, tak ne v nefunkční.*“

Nakonec se tři studenti shodli v tom, že díky rozvodu mají ve svém životě více klidu, méně psychického napětí. Zánik manželství rodičů pro ně tedy znamenal velkou úlevu, a to pro všech 25 dotázaných ze 46.

Otázka č. 15: Myslíte si, že Vám rozvod rodičů něco vzal?

Tato otázka navazuje na otázku předchozí. Každopádně se zde nyní jedná o negativní dopady rozvodu na bytí studentů. Z výsledků vyplývá, že 14 respondentů nemá žádné negativní zkušenosti spojené s rozvodem, naopak 32 takové zkušenosti má. Těchto 67 % mělo opět možnost vyjádřit, čeho se tyto dopady týkají konkrétně.

Velká většina se shodla v tom, že kvůli rozvodu přišli o kompletní, stabilní rodinu a s tím spojený mužský či ženský vzor. Taktéž jim chyběla výchova ze strany chybějícího rodiče. Takto odpovědělo přesně 19 studentů.

Se ztrátou kompletní rodiny souvisí i ztráta bezstarostného dětství, iluzí o manželství a důvěru ve vztahy. Takové a podobné odpovědi uvedlo sedm studentů.

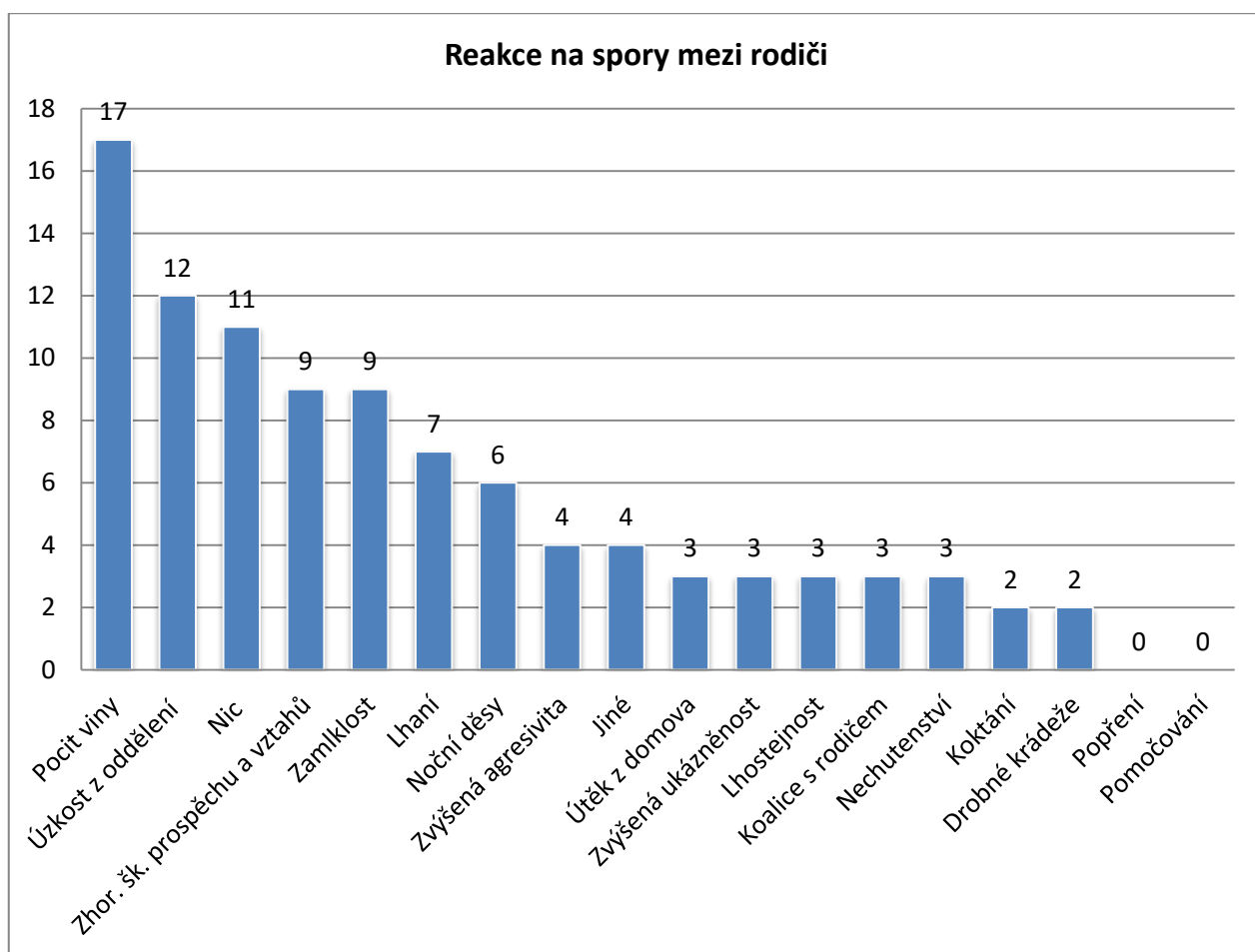
Tři respondenty tato situace stála mnoho psychického vypětí: *„Vzalo mi to rodinu a na čas mě to strašně psychicky vysílilo, že jsem ztratila o cokoliv zájem.“*

Další tři studenti kvůli rozpadu manželství přišli částečně o část svého zázemí a soukromí: *„Už se nikdy nesmím podívat domů, kde jsem 20 let vyrůstala. Přišla jsem ze dne na den o všechny své věci, o vše z dětství.“* *„Jednak bydlení a čas s oběma rodiči zároveň, jednak čas sama na sebe, který je teď více naplněn jinými aktivitami.“*

Otázka č. 16: Vyskytla se u Vás nějaká z níže uvedených reakcí během nebo bezprostředně po rozvodu rodičů?

Poslední otázka se zaměřila na reakce studentů, v době, kdy se jejich rodiče rozváděli, na spory mezi rodiči. Vycházela jsem z teoretické části, tedy i z literatury, z které jsem čerpala. Všechny tyto možné reakce jsem zadala jako možné odpovědi na otázku. Respondenti si mohli vybrat jednu nebo i více možností. Přičemž jedna z možností byla, že se u dotyčného neobjevila žádná z uvedených reakcí. Největší zastoupení byl u reakce – pocit viny, to v 17 případech. Naopak pomočování a popření nezažil ani jeden ze studentů. Zbytek výsledků je zřejmí z následujícího grafu. Pro úplné pochopení grafu zkratka Zhor. šk. prospěchu a vztahů znamená zhoršení školního prospěchu a vztahů mezi přáteli (spolužáky) a úzkostí z oddělení je myšlena úzkost z oddělení od rodiče (separační úzkost).

Obrázek 11: Reakce na spory mezi rodiči

Z grafu je patrné, že 4 studenti si vybrali možnost jiné, opět se u této odpovědi mohli rozepsat, co tím přesně myslí. Uvedli, že se u nich objevila úzkost, plačtivost, nespavost, manipulace, osamělost a podrážděnost.

4 DISKUZE

Zkušenosti studentů vysokých škol jsou jistě velice obsáhlé. Já jsem do této oblasti zabředla pouze okrajově, a i přes tento fakt jsem se mnohé dozvěděla. Samozřejmě je pochopitelné, že někteří se s takto choulostivým tématem těžko svěřují, proto byly některé odpovědi velice stručné. Já jsem ovšem ráda i za takové reakce, protože i ty dopomohly k širšímu povědomí o tom, jak rozvod rodičů ovlivňuje život jejich dítěte.

Co se týká první otázky, tedy pohlaví studenta. Tento dotaz mi pomohl si uvědomit, jak se problematika rozvodu odráží v prožívání v každém jednotlivém pohlaví. Z výsledků vyplývá, že muži jsou méně sdílnější. Ze sedmi mužů byli konkrétnější pouze dva. Ostatní odpovídali velice stručně. Ženy byly poněkud otevřenější, každopádně to také připisují jejich většímu zastoupení.

Tři muži uvedli, že rozvod rodičů pro ně měl psychický nebo lehce psychický dopad. Zbytek zaznamenal psychický dopad pouze lehce, dva dokonce žádný. „*V dlouhodobém měřítku jistě ano, ale asi nemohu mluvit o ničem konkrétním. Nazval bych to spíše jedním z mnoha prvků, který do budoucna rýsuje mou povahu.*“

Naopak ženy zaznamenaly větší dopady (psychické, finanční, ztráta vzoru, ztráta iluzí, atd.), pouze 4 z 39 nikoli.

Otázka, kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozvedli, taktéž souvisí s prožíváním rozvodu a jeho dopady na bytí studentů. V určitých věkových obdobích se u dětí mohou vyskytnout reakce na konflikty mezi rodiči (viz teoretická část). Reakce na tyto spory zjišťuji u poslední otázky.

Šestnácti studentům bylo v době rozvodu mezi 12 – 17 roky. Deseti bylo více než 18, taktéž deseti bylo mezi 7 – 11. Rozvod rodičů do 3 let zažilo šest studentů a v období mezi 4 – 6 roky zažili soudní spory tři studenti.

Co se týče reakcí na spory, tak nejčastěji se u dotazovaných objevil pocit viny. V knize doktorky Ilony Špaňhelové, z roku 2010, není přesně stanoveno, v jakém životním období se tato reakce vyskytuje. Každopádně se zde nachází druhá nejčastější reakce na spory. To je separační úzkost. Ta se objevuje převážně u dětí v období 3 – 6 let. Tuto možnost vybralo 12 studentů, přičemž v tomto věku zažilo rozvod maximálně 9 z respondentů, tudíž se jedná o abnormalitu v porovnání s dostupnou literaturou. Třetí nejčastější reakcí, pokud tedy nepočítám fakt, že se na třetím místě nachází to, že se studenti nesetkali s žádnou uvedenou

reakcí, je zhoršení školního prospěchu a vztahů mezi spolužáky. To se může objevit u dětí od 7 let v průběhu celého jejich studia. Jelikož pro tuto variantu hlasovalo 9 studentů, tak je zřejmé, že to koresponduje se získanými výsledky výzkumu, konkrétně z druhé otázky. Kolem 5 let věku dítě se také objevuje zvýšená lhavost. V tomto případě se v této variantě shodlo 7 studentů, avšak dle výzkumné otázky číslo dva vím, že v tomto období se nachází pouze 3. Tudíž se opět nejedná o 100% shodu. Pro noční děsy hlasovalo 6 respondentů. Díky zmíněné literatuře vím, že noční můry se projevují u dětí od 8. měsíce – 11 let. Do tohoto období spadá 19 respondentů. Tudíž se opět jedná o abnormalitu.

Tyto výsledky ukazují, že udávané reakce na konflikty mezi rodiči se zřídka kdy ztotožňují s literaturou. Studenti zmíněné reakce prožívali téměř nezávisle na vývojovém období. Samozřejmě beru v potaz, že u každého se tyto odezvy nemusí objevit. Což je samozřejmě jedině dobře. (Špaňhelová, 2010)

Další otázka se zaměřuje na to, čím byl rozvod rodičů v rodině studenta konkrétně způsoben. Nejčastěji byl způsoben nevěrou (55%), 13% rozvodů bylo, dle názorů studentů, zapříčiněno častými hádkami. Dalších 13% rozvodů nastalo kvůli rozdílným povahám rodičů. 7% Zániku manželství měly na svědomí závislosti. Pro 4% to pak bylo domácí násilí, nezáměrem o rodinu a finance (dluhy). Tyto výsledky bych ráda porovnala s výsledky z otázky číslo 12. Později pak s informacemi z Českého statistického úřadu.

V otázce č. 12 jsem zjišťovala jaká je podle studentů nejčastější příčina rozvodu v ČR. Na prvním místě se nachází zlé nakládání a trestní činnost, na druhé příčce jsou závislosti, třetí místo patří neuváženému sňatku, čtvrté náleží sexuálním neshodám, páté rozdílu povah. Na předposlední pozici je nezáměrem o rodinu a na posledním místě je nevěra. Je zajímavé, že u otázky zjišťující příčinu rozvodu v rodině byla příčina rozpadu manželství, s největším počtem zastoupení, nevěra. U otázky číslo 12 ale nevěra skončila na posledním místě. Tudíž i přes fakt, že se u většiny objevila právě nevěra, jako důvod k rozchodu, si studenti nemyslí, že je to nejčastější důvod k onomu ukončení manželství v ČR. Časté hádky respondenti uváděli jako druhý nejčastější důvod. To ve svých možnostech v otázce číslo 12 vůbec neuvádím. Každopádně hádky mohou mít na svědomí rozdílné povahy manželů, což je ale pouze moje domněnka. Pokud zůstaneme u rozdílných povah, tak ty ve výsledcích 12. otázky skončily až na 5. místě ze 7, přičemž v otázce číslo 3 skončila tato odpověď daleko výše. Tudíž se opět musím přiklánět k faktu, že ačkoliv se studenti setkali ve své rodině s jiným důvodem rozchodu manželů, tak se zamysleli nad příčinami v celé ČR a to byl také můj záměr. Studenti mohli přispět svými postřehy a v otázce č. 13 někteří uvedli svůj vlastní pohled na věc a

přidali, co si myslí, že je další možná příčina rozvodu. Přišli na 7 dalších možností, přičemž jimi uvedená nemoc v rodině se shoduje i s tím, co udává Český statistický úřad.

Abych také odpověděla, co je v ČR opravdu nejčastější příčinou rozvodu, tak budu vycházet z dat z již zmíněného Českého statistického úřadu, který svůj výzkum prováděl v roce 2019, a výsledky publikoval v roce 2020. Tento úřad vypracoval dokument, ve kterém rozděluje příčiny rozvratu na straně ženy a muže. Z těchto dat vyplývá, že nejčastější příčinou rozvodu u obou pohlaví je rozdíl povah. Dále je důvod rozvodu nejasný, jelikož soud nezjistil žádné zavinění a na třetím místě jsou ostatní příčiny. Tyto důvody jsou u obou pohlaví na stejných příčkách. Na čtvrtém místě je u obou zastoupení nevěra. Dále se jejich důvody liší, u mužů jsou to závislosti a nezáměr o rodinu. U žen jsou tyto důvody opačně, nejprve nezáměr o rodinu a až pak závislosti. Dále to pokračuje u obou pohlaví stejně. Na sedmém místě je zlé nakládání (odsouzení za trestní činnost), neuvážený sňatek, zdravotní důvody a jako poslední jsou sexuální neshody.

Pokud tedy srovnám výsledky otázky č. 12 a výsledky ČSÚ z šetření z roku 2019, tak mohu s jistotou říct, že jsou naprosto odlišné. Studenti jednali podle svého uvážení, přičemž se zdaleka minuli ověřeným faktům. Což samozřejmě není nikterak špatně, pouze jsem jejich domněnky srovnala s ověřenými daty, tak, aby to v celkovém kontextu této práce vytvářelo (Český statistický úřad, 2020)

Otázka, jak si myslíte, že rozvod rodičů probíhal, opět poskytla širší podvědomí o tom, jak tato nepříjemná událost působila na studenty. Díky ní si opět dokážu lépe představit, jak to nejspíše ovlivňovalo studenty. Sedm studentů si vybralo možnost vyhocený průběh. Sedmnáct z nich uvedlo, že rozvod doprovázely velké hádky a situace byla velice vypjatá. Třináct studentů tvrdilo, že byl doprovázen lehkými rozpory a dohady. U zbytku respondentů probíhal rozvod bez sebemenších problémů. Dva studenti se k tomuto tématu vyjádřili tak, že jeden nezaznamenal žádné hádky a druhý pouze lehké dohady. S toho usuzuji, že ve většině případů byl rozvod velice stresující a s největší pravděpodobností měl dopad na bytí studentů. Což mohlo zapříčinit již výše zmíněné reakce na spory a samozřejmě i mnoho dalších komplikací v jejich životě. Na webových stránkách Dobrá rodina se uvádí, že pokud jsou děti vystaveny hádkám, tak je nutné, aby jim bylo vše rozumně vysvětleno. Zároveň je důležité, aby byly přítomné u usmiřování, to je velice důležité pro jejich psychický stav. Pokud ale studenti byli staršího věku, tak jistě situaci snášejí lépe, než děti na základní škole. Řekla bych, že jí dokáží lépe pochopit a tolik se neodráží v jejich psychice. Každopádně je to pouze můj názor.

Obviňoval jste z rozvodu jednoho z rodičů? Tato otázka také “padla“ v mém výzkumném šetření. Chtěla jsem tím získat odpověď na otázku, zda si studenti uvědomovali, že jeden z rodičů dělá něco špatně. Samozřejmě to nepřímo souvisí s otázkou, zda jsou s oběma rodiči v kontaktu. Mohlo totiž dojít k takovému bloku ze strany studenta, že s druhým rodičem, v jehož péči se nenachází, se nestýká. Samozřejmě to také nemusí značit nic špatného, student mohl pouze hodnotit fakta. Tedy pokud matka odešla od otce za jiným mužem, je jasné, že za rozvod obviňoval právě jí. Situace už ale může být “zahojená“ a dnes se student k této otázce staví jinak.

Otázky typu probíral s vámi někdo předrozvodovou nebo porozvodovou situaci a znáte nějaké druhy pomoci/služeb před, během a po rozvodu opět navazují na moji teoretickou část, kde uvádím několik možností porady před, během a po rozvodu. Tyto možnosti mohou předejít komplikacím spojeným se zánikem manželství. Těmito komplikacemi myslím negativní vlivy odrážející se v dětském prožívání. Díky těmto otázkám jsem chtěla získat informace o tom, zda takovými či jinými službami rodina studenta prošla.

Velká většina na otázku probíral s vámi někdo předrozvodovou nebo porozvodovou situaci odpověděla, že nikoli, což opět mohlo mít za důsledek negativní dopady. Pokud by totiž se studentem, v období před nebo po rozvodu, jejich rodinnou situaci někdo konzultoval, mohlo být přijetí situace ze strany studenta příznivější. Mám na mysli odborníky, ale také rodinu.

Studenti byli vyzváni, aby napsali, jaké znají druhy pomoci a služeb před, během a po rozvodu. Polovina studentů odpověděla, že žádné takové druhy pomoci ani služeb neznají, druhá polovina napsala několik služeb. Uvedli psychologa, psychiatra, sociálního pracovníka, linku bezpečí, nízkoprahové zařízení a rodinnou mediaci. Tyto výsledky mohou být ovlivněné vlastní zkušeností nebo získanými poznatky ze studia či života. Já osobně se přikláním k druhé variantě, jelikož výsledky z předchozí otázky naznačují, že s 63% se nikdo o předrozvodové nebo porozvodové situaci nebavil.

Ovšem o jejich situaci s nimi nemuseli mluvit pouze odborníci. Jak jsem výše naznačovala, tak komunikace je důležitá hlavně v rodině. Důraz na kvalitní komunikaci dítěte s rodiči klade i paní Schmidová (2018). Ta také popisuje, jak by takový rozhovor měl vypadat, viz má teoretická část. Pokud se k dítěti přistupuje opatrně, nelze se mu a vše se mu vysvětlí v klidu a srozumitelně. Tak by nemuselo dojít k takovému šoku z rozvodu rodičů, ke kterému by mohlo dojít bez předchozí komunikace.

Studenti v mém šetření odpověděli na otázku, s kým jste o rozvodu rodičů mluvili, takto. Největší zastoupení s počtem 28 hlasů měli přátelé, hned vzápětí rodina, 26 hlasů. Se svým partnerem o tom hovořilo 11 studentů. Dle mého názoru je to zapříčiněno věkem studenta v době rozvodu jeho rodičů. Pokud student zažil rozvod v mladším školním věku, tak je jasné, že si o tom nemohl promluvit se svým partnerem. Dále o tomto tématu komunikovali se sociálním pracovníkem a psychologem. Sedm studentů bohužel s nikým nesdílelo informace týkající se rozvodu jejich rodičů. Šindelářová (2017) ve své bakalářské práci uvádí, že respondenti se o rozvodu jejich rodičů bavili hlavně se svojí rodinou a blízkými, dále pak se svými kamarády. Na dalším místě uvádí, že o rozvodu komunikovali s odborníky. 27 respondentů ze 100 se o rozvodu s nikým nebavilo. V jejím výzkumu se tedy stejně jako v mém jedná o menšinu, avšak stále o relativně velké zastoupení lidí. Dle mého názoru je každý sdílený problém rázem poloviční. Proto ventilaci v podobě komunikace beru jako terapii k předejití možným negativních zkušeností.

U koho jste po rozvodu rodičů zůstal? Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda informace získané z otázky č. 5. Společně souvisí. A odpověď je ano, ti kteří udali, že z rozvodu obviňují otce, zůstali v péči matky. V opačném případě byl i výsledek opačný. Přiznám se, že jsem čekala, že spousta z dotázaných bude ve střídavé péči. Matoušek a kol. (2015) ve své knize uvádí, že některá studia považují tuto péči jako optimální. Zamezuje totiž ztrátám u nerezidenčního rodiče.

Co se týká ztrát, tak ty řeší otázka č. 15. Většina studentů se shodla, že kvůli rozvodu přišli o stabilní rodinu a s tím spojený mužský či ženský vzor a výchovu právě nerezidenčního rodiče. To souvisí s otázkou výše. (U koho jste po rozvodu rodičů zůstal?). Ztráty pocítili i po psychické stránce. Studenti taktéž přišli o své soukromí a zázemí, ve velkém zastoupení dokonce o bezstarostné dětství a důvěru ve vztahy.

S touto otázkou jde ruku v ruce otázka č. 10: Měl pro Vás rozvod rodičů nějaké důsledky? Někomu se můžou zdát tyto dvě otázky téměř totožné. Opak je ale pravdou. Co se týká otázky č. 15, tak zde jsem se zaměřila na to, jestli si studenti myslí, že jim rozvod rodičů něco vzal. Co se týká otázky č. 10, tak zde se ptám na dopady, tedy na fakta. Odpovědi na tyto dvě otázky byly ale velmi podobné. Na většinu studentů měl rozvod nějaký dopad. Opět se jednalo hlavně o psychické zdraví, finanční stránku, ztrátu vzoru a dá se říct, že jim v ten moment skončilo dětství, museli se stát samostatnějšími.

Aby výsledky mého šetření nebyly jen o negativních stránkách, tak jsem si na závěr diskuze ponechala otázku č. 14 (Myslíte si, že Vám rozvod rodičů přinesl něco pozitivního?). Jsem příjemně překvapená, že 54% studentů pocítilo i pozitivní stránku tohoto soudního aktu. Jak je patrné z výsledků, studenti si uvědomují, že pro jejich rodinu byl rozvod lepším řešením, než setrvání v nefunkční rodině. Získali díky tomu nový, lepší pohled na jejich bytí a zároveň to utužilo ostatní vztahy v rodině. Jsou samostatnější a dokáží si více vážit lidí kolem sebe a také umí hospodařit s penězi. A to je dle mého názoru skvělý výsledek, i přes fakt, že se jedná o 25 studentů ze 46, je to pro mne samotnou velký úspěch.

Samozřejmě si uvědomuji, že ačkoliv jde o, dle mého názoru, poměrně dobrý výsledek, bylo by bláhové uvažovat o pozitivních stránkách rozvodu jako o celkových kladech. Pozitiva rozvodu mohou být například v tom, že pokud dítě vyrůstá či žije v naprosto dysfunkční rodině, může pro něj takový rozvod být úlevou od horšího. V žádném případě se však nejedná o ideální situaci a žádný rozvod nepřinese takové zlepšení, které by se mohlo rovnat vývoji, výchově a dětství ve smyslu slova jako takovém v milujících náručích obou rodičů tvořících dohromady rodinu. V součtu by se dalo říct, že ony pozitivní výsledky jsou pouze zmírněné negativní následky.

Můj názor je takový, že ony pozitivní dopady, tedy nějaká forma úlevy z naléhavě špatné a zoufalé situace, zůstávají většinou skryté a na mysl vyvstávají a očividnějšími se stávají dopady rozvodu čistě negativní. Tento můj názor vychází konkrétně z mé vlastní zkušenosti, když jsem se nad touto prací před jejím psáním vůbec zamýšlela. Počítala jsem zejména se špatnými dopady. Během tvorby dotazníku a modifikování otázek jsem se ve většině času zaměřovala na negativní dopady. Vyvstala ve mně však myšlenka, spíše tedy otázka, zda existuje i něco jako pozitivní dopady rozvodu. Jak již uvádím výše, jsem překvapena nejen podílem studentů, kteří si něco takové uvědomují, ale i variabilitou všemožných odpovědí, jak konkrétně došlo alespoň ke krátkodobé či částečné úlevě z, pro dítě, bezvýhodné situace.

O těchto pozitivních dopadech rozvodu rodičů neexistuje příliš široká škála literatury, ale dle mého názoru je to určitě věc, která by si zasloužila sama o sobě širší a další zpracování, třeba na základě nějakého kvalitativního výzkumu.

5 ZÁVĚR

Opět si dovolím zopakovat cíl mé závěrečné práce. Stěžejní pro mě bylo, abych upozornila na problematiku rozvodu, tedy to, jestli se odráží v prožívání studentů a zda tak ovlivňuje jejich životy. Mé výzkumné šetření, pomocí dotazníku, mi na tento cíl jasně odpovědělo. Je zcela zřejmé, že studenty rozvod v jejich životech výrazně ovlivnil. Tento fakt mi potvrdily výsledky z několika mých otázek. Například otázka zabývající se reakcemi na spory mezi rodiči může sloužit jako ukazatel toho, že rozvod respondenty ovlivnil. Jelikož pouze jedenáct studentů v tomto dotazu odpovědělo, že se u nich neobjevila žádná z uvedených reakcí. Dalším ukazatelem toho, že rozvod působí na psychiku dětí, v mém případě tedy na studenty vysokých škol, jsou otázky týkající se dopadů rozvodů na respondenty, taktéž otázky směřované na pozitivní či negativní zkušenosti. Z mého šetření je patrné, že 87% ze 46 respondentů odpovědělo, že na ně měl rozvod nějaký negativní dopad. Co se týká záporných zkušeností, tak zde byla čísla odpovědí stále celkem vysoko, tedy 67%. Pokud se jedná o pozitivní zkušenosti, tedy spíše takové zkušenosti, které měly kromě negativních dopadů a vlivů i nějaké plusy či přínosy, tak zde bylo taktéž celkem velké zastoupení, konkrétně 54%. Avšak pokud vezmu výsledky jako jeden velký celek, tak na mne působí spíše ponuře. Myslím si, že jsem tento cíl splnila, zjistila jsem, že rozvod s sebou nese určité dopady na studenty, přičemž se jedná spíše o ty negativní.

Dalším mým cílem bylo zjistit, co je podle studentů nejčastější příčina rozpadu manželství. Což jsem rozhodně zjistila. Studenti měli popsat, co způsobilo rozvodu v jejich rodině. V další otázce měli hlasovat pro to, co si myslí, že je hlavní příčinou rozvodů v naší republice. Zajímavé je, že se nenechali ovlivnit svojí rodinnou situací a hlasovali čistě na základě toho, co si myslí, že je v České republice nejčastější příčinou. Výsledky jejich domněnek se ale liší s výsledky, které uvádí Český statistický úřad z šetření z roku 2019. Každopádně jsem svůj cíl opět splnila, jelikož jsem zjistila, co si o příčinách rozvodů myslí. Navíc jsem získala jejich náhled týkající se rozvodů, což vnímám jako velké plus.

Celkově jsem díky své práci zjistila, co všechno lze udělat pro to, aby rozvod probíhal, co možná nejpokojněji tak, aby to poznamenalo dítě co nejméně. Díky prostudované literatuře jsem získala nové vědomosti, například, jak s dítětem komunikovat správně o rodinných problémech, jaké jsou možnosti pomoci před, během a po rozvodu. Také jsem nabyla nové vědomosti týkající se konfliktů mezi rodiči, hlavně tedy, jak se dá předejít reakcím dítěte na tyto spory nebo alespoň, jak tyto odezvy utiřit.

6 POUŽITÁ LITERATURA

BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvody podle příčiny rozvratu manželství. *Český statistický úřad* [online]. 2020, 17.09.2020 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-ceske-republiky-2019>

DIAKONIE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. Krizová intervence. *Diakonie Českobratrské církve evangelické: SOS centrum- Diakonie ČCE – SKP v Praze* [online]. 2021 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.soscentrum.cz/nase-sluzby/krizova-intervence/>

DOBRÁ RODINA. Cíle případové konference. *Dobrá rodina* [online]. 2015 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/moderni-pristupy/pripadove-konference/cile-pripadove-konference>

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6.

HOLÁ, Lenka, Lenka WESTPHALOVÁ, Anna KOVÁČOVÁ a Ondřej SPÁČIL. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4.

MATOUŠEK, Oldřich, Hana PAZLAROVÁ a kol. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. Rodinné právo. *Občanský zákoník justice* [online]. 2015 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/obecne>

SCHMIDOVÁ, Kateřina. Jak mluvit s dětmi o rozvodu. *Rodina.cz* [online]. 2018, 29.10.2018 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://www.rodina.cz/clanek11554.htm>

ŠINDELÁŘOVÁ, Nikola. *Rozvod a jeho psychosociální dopad na děti* [online]. Jihlava, 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7b926a/>. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Vedoucí: PhDr. Eva Půlkrábková.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize a krizová intervence*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5327-0.

ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 89/2012 Sb.: Občanský zákoník. *Zákony pro lidi* [online]. 1.1. 2021 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

7 PŘÍLOHY

Příloha A – <i>Dotazník výzkumného šetření</i>	58
--	----

Příloha A – Dotazník výzkumného šetření

Dobrý den,

jmenuji se Michaela Vondráková a jsem studentka třetího ročníku Univerzity Pardubice oboru Zdravotně sociální pracovník.

Vyplněním tohoto dotazníku mi pomůžete s dokončením výzkumné části mé bakalářské práce s názvem Zkušenosti studentů vysokých škol s životem v rozvedené rodině. Dotazník je zcela anonymní, proto Vám budu velice vděčná, za co možná největší otevřenost.

Dotazník je orientovaný pouze na studenty z rozvedených rodin, pokud tedy nemáte žádné zkušenosti, tak Vám děkuji a dále nemusíte pokračovat. Vám ostatním, kteří z rozvedené rodiny jste, děkuji za krátký čas, který strávíte vyplněním.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Vyberte jednu odpověď

- a) Muž
- b) Žena

2. Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozvedli?

Napište jedno nebo více slov...

3. Víte, čím byl rozvod Vašich rodičů způsoben?

(Například nevěra, závislost, nezáměr o rodinu.) Zde se můžete rozepsat.

Napište jedno nebo více slov...

4. Jak si myslíte, že rozvod rodičů probíhal?

Vyberte jednu odpověď

- a) Bez sebemenších problémů
- b) Lehké rozpory, dohady
- c) Napjaté situace, velké hádky
- d) Vyhrocený průběh
- e) Jiná...

5. Obviňovali jste z rozvodu jednoho z rodičů?

Vyberte jednu odpověď

- a) Ne
- b) Pokud ano, tak koho?

6. Probíral s Vámi někdo předrozvodovou nebo porozvodovou situaci?

Vyberte jednu odpověď

- a) Ne
- b) Ano

7. S kým jste o rozvodu rodičů mluvili?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- a) Rodina
- b) Přátelé
- c) Partner
- d) Psycholog
- e) Psychiatr
- f) Sociální pracovník
- g) S nikým jsem se o tom nebavil/a
- h) Jiná...

8. U koho jste po rozvodu rodičů zůstali?

Vyberte jednu odpověď

- a) Matka
- b) Otec
- c) Prarodiče
- d) Osamostatnil/a jsem se
- e) Jiná...

9. Jste v kontaktu s oběma rodiči?

Vyberte jednu odpověď

- a) Ano
- b) Ne

10. Měl pro Vás rozvod rodičů nějaké důsledky?

(Například finanční, psychické, zdravotní)

Napište jedno nebo více slov...

11. Znáte nějaké druhy pomoci/služeb před, během a po rozvodu?

Pokud ano, tak jaké?

Napište jedno nebo více slov...

12. Jaká je podle Vás nejčastější příčina rozpadu manželství?

Pořadí jednotlivých položek změníte jednoduchým přetažením na Vámi zvolené místo. Přičemž 1. je nejdůležitější a poslední nejméně důležitá.

- a) Sexuální neshody
- b) Rozdíl povah
- c) Nezájem o rodinu
- d) Neuvážený sňatek
- e) Nevěra
- f) Závislosti
- g) Zlé nakládání, odsouzení za trestní činnost

13. Napadá Vás i některá z dalších možných příčin, která vede k rozpadu manželství?

Pokud ano, tak co?

- a) Ne
- b) Ano

14. Myslíte si, že Vám rozvod rodičů přinesl něco pozitivního?

Pokud ano, tak co?

- a) Ne
- b) Ano

15. Myslíte si, že Vám rozvod rodičů něco vzal?

Pokud ano, tak co?

- a) Ne
- b) Ano

16. Vyskytla se u Vás nějaká z níže uvedených reakcí během nebo bezprostředně po rozvodu rodičů?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- a) Lhaní
- b) Drobné krádeže
- c) Noční děsy, můry
- d) Lhostejnost
- e) Útěk z domova
- f) Pocit viny
- g) Zamlklost
- h) Kóktání
- i) Pomočování
- j) Zhoršení školního prospěchu a vztahů mezi přáteli (spolužáky)
- k) Zvýšená ukázněnost
- l) Nechutenství
- m) Popření
- n) Spojení se s rodičem proti druhému rodiči
- o) Zvýšená agresivita
- p) Úzkost z oddělení od rodiče
- q) Nic z toho se u mě nevyskytlo
- r) Jiná...